

**TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
ÅBO YRKESHÖGSKOLA**

Sari-Sisko Suominen - Mikko-Petteri Taivainen

**RAHANPESUN ESTÄMINEN
Pankin näkökulma**

Opinnäytetyö

Bioalat ja liiketalous

Joulukuu 2008

Bioalat ja liiketalous	
Koulutusohjelma: Liiketalous	
Tekijät: Sari-Sisko Suominen ja Mikko-Petteri Taivainen	
Työn nimi: Rahanpesun estäminen – pankin näkökulma	
Suuntautumisvaihtoehto: Juridiikka	Ohjaaja: Liisa Sippel
Aika: Marraskuu 2008	Sivumäärä: 58 + 1
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli antaa kokonaiskuva rahanpesusta erityisesti pankki-maailmassa. Uudessa 1.8.2008 voimaan tulleessa rahanpesulaisissa korostuu entistä enemmän asiakkaan tuntemisvelvoite, joka tuo pankeille velvollisuuksia ja uusia toimintatapoja. Rahanpesua tutkittiin tässä opinnäytetyössä Suomen olosuhteissa.</p> <p>Rahanpesu mielletään pyykinpesuksi, jonka kohteena on raha. Tätä kuvaa opinnäytetyö pyrki selventämään. Aluksi käsiteltiin yleisesti sitä mitä rahanpesu on ja mitkä tahot liittyvät rahanpesun estämiseen. Lain kokonaiskuvan selkeyttämiseksi opinnäytetyössä käytiin läpi lainsäädäntöprosessi ja sitä edeltävät eri vaiheet. Pääpaino työssä keskittyi asiakkaan tuntemisvelvoitteeseen ja siihen liittyvään pankkien henkilökunnan kouluttamiseen ja ohjeistamiseen.</p> <p>Opinnäytetyön lähteinä käytettiin alan kirjallisia ja lukuisia internet-lähteitä. Lisäksi saatiin arvokasta tietoa ja apua materiaalihankinnassa eri viranomaisilta ja rahanpesuun liittyviltä osapuolilta, esimerkiksi Finanssialan keskusliitolta ja Rahoitustarkastukselta. Asian ajankohtaisuus osoittautui ongelmaksi aineiston hankinnassa. Uusi laki tuo joitakin muutoksia toimintaohjeistuksiin, mutta ne eivät vielä olleet saatavilla.</p> <p>Kokonaisuutena aiheesta jäi paljon selvittävää tulevaisuuteen. Kun siirtymävaihe päättyy 1.8.2009, uudet ohjeet ja käytänteet ovat kaikkien käytettävissä. Siirtymävaiheen jälkeen työ toimii hyvänä pohjana syvempään tutkimukseen rahanpesusta.</p> <p>Työlle asetettu tavoite rahanpesun kokonaiskuvan luomiseksi pankissa työskenteleville saavutettiin. Työstä muotoutui selkeä ja johdonmukainen kokonaisuus, josta pankissa työskentelevät saavat rahanpesusta tiivistetyn katsauksen taustaksi tuleville lain velvoitteille.</p>	
Hakusanat: Rahanpesu, rahanpesulaki, asiakkaan tunteminen	
Säilytys: Turun ammattikorkeakoulun kirjasto, Lemminkäisenkatu	

Life Sciences and Business	
Degree programme: Business	
Authors: Sari-Sisko Suominen and Mikko-Petteri Taivainen	
Title: Money laundering from bank's point of view	
Specialization line: Jurisprudence	Instructor: Liisa Sippel
Date: November 2008	Total number of pages 58 + 1
<p>In this thesis the aim was to describe the overall picture of money laundering specially in the bank environment. The new law of money laundering became legally valid 1. August 2008. In accordance with the new law, the commitment of identifying the customers became more obvious and that will bring new duties and courses of actions to the bank. In this thesis the money laundering was researched under Finnish conditions, not globally or considering terrorism.</p> <p>Money laundering creates images of laundering, typically like laundry is washed. The target was to clarify this image in this thesis. At first the thesis focuses generally on what money laundering means and what parties are involved in money laundering. To make clearer the overall picture, the new law was described from the beginning till the point when it became legally valid. The focus in this thesis was on how to identify the customers in a bank and all the issues that must be done carried out by personnel by edifying and providing further training to instructions.</p> <p>The research material consisted of literature, articles on money laundering in papers and the Internet. On top of everything else, material and help was received from different authorities and parties who are involved in money laundering e.g. Finanssialan keskusliitto and Rahoitustarkastus. The problem with the research material was that the subject was so topical. There was not so much material available. This means that all the instructions will be available in the near future.</p> <p>The overall impression was that there would be a lot of work with this issue in the future. When the transitional stage will end 1. August 2009, the new instructions should be in use. After that this thesis will provide a good start to deeper research on money laundering.</p> <p>The target of this thesis was achieved. The information is arranged so that the people who work in a bank will get a good review of money laundering.</p>	
Keywords: Money laundering, The law of money laundering, how to identify the customer	
Deposit at: Turku Polytechnic Library, Lemminkäisenkatu	

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 RAHANPESU	9
2.1 Rahanpesun määritelmä ja tunnusmerkistö	9
2.2 Rahanpesun vaiheet	11
2.3 Rahanpesu rikoksena	12
2.4 Rahanpesun estäminen pankeissa	13
2.5 Rahanpesun estämiseen liittyvät osapuolet	14
2.5.1 EU / FATF	14
2.5.2 Eduskunta	16
2.5.3 Rahanpesun selvittelykeskus	16
2.5.4 Rahoitustarkastus	18
2.5.5 Finanssialan keskusliitto	18
2.5.6 Pankin henkilökunta ja yhteyshenkilö	19
3 UUSI RAHANPESULAKI	20
3.1 Lainsäädäntöprosessi ja sitä edeltävät eri vaiheet	20
3.1.1 EU:n kolmas rahanpesudirektiivi	21
3.1.2 Uuden lain voimaansaattamisvaiheet	22
3.2 Uuden lain tavoite, muutokset ja tarkennukset	24
4 ASIAKKAAN TUNTEMISVELVOITTEEN SOVELTAMINEN PANKKIALALLA	26
4.1 Asiakkaan tuntemisvelvoite lain mukaan	26
4.1.1 Asiakkaan tunteminen ja riskiperusteinen arviointi	26
4.1.2 Asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen	26
4.1.3 Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen	28
4.1.4 Selonottovelvollisuus ja jatkuva seuranta	29
4.1.5 Asiakkaan tuntemistiedot ja niiden säilyttäminen	29
4.1.6 Tehostettu asiakkaan tunteminen	30

4.1.7 Etätunnistamiseen liittyvä tehostettu tuntemisvelvoite	31
4.1.8 Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvä tehostettu tuntemisvelvoite	31
4.2 Asiakkaan tuntemisvelvoitteeseen perustuvat ohjeet pankin henkilökunnalle	32
4.3 Poikkeavan liiketoimen havaitsemiseen liittyviä ohjeita pankille	34
4.4 Toimeksiannosta kieltäytyminen	38
4.5 Rahanpesuilmoituksen sisältö	38
4.6 Velvollisuuksien laiminlyönti	39
4.6.1 Vahingonkorvausvelvollisuus	39
4.6.2 Tuntemisvelvollisuuden rikkominen	39
4.6.3 Rahanpesun ilmoitusrikkomus	39
4.6.4 Maksupalvelurikkomus	40
4.7 Lain käyttöönoton ongelmia	40
4.8 Uuden lain vaikutukset Rahoitustarkastuksen toimintaan	42
5 RAHANPESU SUOMESSA	44
5.1 Rahanpesun torjuntaprosessi ja selvittelykeskus	44
5.2 Rahanpesun tilastollinen laajuus maassamme	46
5.3 Rahanpesu pankkimaailmassa ja tulevaisuuden näkymät	46
5.4 Esimerkkejä rahanpesuun liittyvistä oikeustapauksista	49
6 POHDINTA	52
LÄHTEET	54
LIITE	
1. Lyhenteet	
Oikeustapaukset	

KUVIOT

1. Mielikuva rahanpesusta	6
2. Rahanpesun estämiseen liittyvät osapuolet	14
3. Lainsäädäntöprosessin eteneminen	20
4. Rahanpesun selvittelyprosessi	45

TAULUKOT

1. Ilmoittajatahot rahanpesuilmoituksissa vuosina 2007–2008.	48
2. Epäilyttävät liiketoimet rahanpesuilmoituksissa vuosina 2007-2008.	49
3. Esitutkintaan siirretyt ilmoitukset vuosina 2005–2008.	50

Kuvio 1. *Mielikuva rahanpesusta* (Poliisilehti 4/2001).

1 JOHDANTO

Rahanpesussa huomioitavaa on, että jopa tavallinen pankin tuttu asiakas saattaa pienessä maalaispitäjässä hyväksikäyttää pankkivirkailijan hyväuskoisuutta ja luottaa vanhan asiakassuhteen voimaan. Tutut asiakkaat voivat näin olla myös ongelma. Toinen meistä työskentelee pankissa ja uuden rahanpesulain tuomat velvoitteet tulevat keskeisesti vaikuttamaan hänen työhönsä. Rahaliikenne EU:n sisällä on muuttanut pankkikäyttäytymistä mm. yli rajojen tapahtuvien autokauppojen yhteydessä.

Opinnäytetyössä tutkitaan uutta 1.8.2008 voimaantullutta lakia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä (ResL 503/2008) ja sen vaikutusta pankkialalla työskenteleville. Uuden lain nojalla keskeisin muutos kohdistuu asiakkaan tunnistamiseen ja tuntemiseen. Muutos ei kohdistu pelkästään uusiin asiakkaisiin, vaan myös jo olemassa oleviin ns. vanhoihin asiakkaisiin. Kiinnostus aiheen valintaan on syntynyt tarpeesta saada ajantasaista tietoa rahanpesusta kokonaisuutena. Uuden lain velvoitteet tuovat pankkialalla työskentelyyn uusia haasteita. Haastetta tuovat uusien toimintatapojen ja menetelmien kehittäminen jokaisen pankin oma asiakaskunta huomioiden. Jokainen pankki tuottaa ohjeensa itse parhaaksi katsomallaan tavalla.

Opinnäytetyössä käydään läpi rahanpesun määritelmä, selvennetään tunnusmerkistöä sekä käydään läpi lainsäädäntöprosessin eri vaiheet. Lainvalmistelun vaiheet halusimme käydä läpi siksi, että juridiikan opiskelussa käsittelimme jatkuvasti erilaisia säädöksiä ja lakeja, mutta niiden etenemisvaiheet lainsäädäntöprosessissa jäivät monesti vieraiksi. Tätä työtä tehdessämme huomasimme, että lain voimaantuloa edeltävä lainvalmistelu saattaa kestää useita vuosia. Vielä voimaantulonkin jälkeen vie oman aikansa, ennen kuin kaikki lakiin liittyvät ohjeistukset ovat ajan tasalla.

Opinnäytetyön pääpaino keskittyy asiakkaan korostuneeseen tuntemisveloitteeseen ja siihen liittyviin ohjeistuksiin pankissa. Ajantasaista rahanpesuun liittyvää kirjallisuutta ei ole saatavilla. Sähköistä materiaalia on kyllä saatavilla eri lähteistä, mutta tarvetta niiden keräämiselle yksien kansien väliin kuitenkin mielestämme on. Rahanpesu on

käsitteenä tuttu pankissa työskenteleville. Kokonaiskuvan muodostaminen asiasta ei kuitenkaan ole helppoa. Opinnäytetyön tavoitteena on esittää helposti ymmärrettävässä muodossa ne uuden lain velvoitteet, jotka pankkitoimihenkilön käytännön työtehtäviä suorittaessaan tulee tuntea. Rahanpesua on tutkittu aikaisemmin eri yhteyksissä, mutta näkökulma on niissä ollut erilainen.

Rahanpesulaissa ilmoitusvelvollisen määritelmää sovelletaan luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (121/2007) tarkoitettuun luotto- tai rahoituslaitokseen. Tässä opinnäytetyössä ilmoitusvelvollisella tarkoitetaan pankkia. Keskeisinä lähteinä työssä käytetään rahanpesulakia (503/2008) ja rikoslakia (39/1889), muutamia kirjallisia lähteitä, lukuisia nettilähteitä sekä joitakin haastatteluja ja henkilökohtaisia tiedonantaja. Eri yhteistyötahot mm. Rahoitustarkastus, Finanssialan keskusliitto ja Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskus ovat auttaneet materiaalin hankinnassa. Muuten ajantasaista tietoa olisi ollut lähes mahdoton saada.

Uuden lain ansiosta asiakkaan tunteminen ja seuranta tulee vähentämään riskejä rahanpesusta, joskin se aiheuttaa myös paljon työtä pankeille. Uuden lain vaatimien muutosten siirtymäaika on jo käynnissä. Tämä tarkoittaa sitä, että yhteistyötahojen uudet ajantasaiset ohjeistukset mm. Keskusrikospoliisin selvittelykeskuksen käytännösäännöt pitää olla valmiina 2009 elokuun 1. päivään mennessä. Siinä riittää haastetta.

2 RAHANPESU

2.1 Rahanpesun määritelmä ja tunnusmerkit

Rahanpesusta puhuttaessa tulee vääjäämättä mieleen ”kuva”, jossa rahaa pestään pesukoneessa ja jälkikäsitellään ihan niin kuin tavallisten pyykkien kanssa toimitaan. Käsitteen *rahanpesu* (engl. money laundering) väitetään kuitenkin syntyneen 1920-luvulla Yhdysvalloissa, missä tutkittiin rikoksia, joita epäiltiin järjestäytyneiden rikollisryhmien tekimiksi. Pesulaliiketoimintaa käytettiin laillistamaan laittomalla toiminnalla saatuja varoja. (Sahavirta 2008, 19.) Väitöskirjassaan *Rahanpesu rangaistavana tekona* Ritva Sahavirta toteaa rahanpesun olevan ilmiönä yhtä vanha kuin ihmisen tarve piilottaa varallisuutensa uteliailta silmiltä ja kateellisilta käsiltä. Samalla hän toteaa, että huoli kätketyn rahan käyttöön liittyvistä epäkohdista ei ole myöskään oman vuosisatamme tuote. Väitöskirjassaan Sahavirta määrittelee rahanpesun toimiksi, joiden tarkoituksena on rikoksella hankitun omaisuuden tai rikoksen tuottaman hyödyn siirtäminen lailliseen talousjärjestelmään siten, että varallisuus saadaan erotetuksi rikollisesta alkuperästään ja saadun varallisuuden saanto pystytään ainakin näennäisesti laillistamaan. Rahanpesemisellä Sahavirran mielestä tarkoitetaan yleensä rahoitusjärjestelmän ja talouselämän laillisten, vakiintuneiden toimintojen ammattimaisesti ja suunnitelmallista väärinkäyttämistä. (Sahavirta 2008, 20.)

Rahanpesu määritellään rikoslain (39/1889) 32 luvun 6. §:ssä toiminnaksi, jossa otetaan vastaan, käytetään, muunnetaan, luovutetaan, siirretään tai välitetään rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta tarkoituksena peittää ja häivyttää hyöty tai omaisuuden laitton alkuperä tai avustaa rikoksenteikijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset. Yritys, joka peittää tai häivyttää rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä on rangaistava. Yrityksestä on tuomittava rahanpesusta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Törkeän rahanpesun tunnusmerkit täyttyvät jos rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas tai rikos tehdään suunnitelmallisesti ja rahanpesu on myös kokonaisuudessaan arvioitu törkeäksi. Törkeästä rahanpesusta on rikoksenteijä tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Yritys on rangaistava. (RL 32:7 §.)

Rikoslain 32 luvun 8. § käsittelee salahanketta törkeän rahanpesun tekemiseksi. Salahankkeeksi määritellään törkeän rahanpesurikoksen tekeminen sovitusti jos sen kohteena on lahjuksen antaminen, lahjuksen ottamisen, veroon kohdistuvan törkeän veropetoksen tai törkeän avustuspetoksen tuottama hyöty tai sen tilalle tullut omaisuus. Tekijä on tuomittava salahankkeesta törkeän rahanpesun tekemiseksi sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Tuottamuksellisen rahanpesun tunnusmerkit täyttyvät kun joku törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy rikoslain 32 luvun 6. §:ssä tarkoitettuihin toimiin jossa otetaan vastaan, käytetään, muunnetaan, luovutetaan, siirretään tai välitetään rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta tarkoituksena peittää ja häivyttää hyöty tai omaisuuden laitton alkuperä tai avustaa rikoksenteijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset. Tai joka peittää tai häivyttää rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai siihen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet taikka avustaa tällaisessa peittämisessä tai häivyttämisessä. Yrityksenä teko on rangaistava. Tuottamuksellisesta rahanpesusta voidaan tuomia sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (RL 32:9 §.)

Rikoksenteijä tuomitaan rahanpesurikkomuksesta sakkoon, jos rahanpesu tai tuottamuksellinen rahanpesu, omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat huomioon ottaen on kokonaisuutena arvostellen vähäinen (RL 32:10 §). Rikoslain 32 luvun 11 §:ssä tarkoitettusta rikoksesta ei tuomita sellaista henkilöä, joka on osallinen siihen rikokseen, jolla omaisuus on toiselta saatu tai joka on tuottanut hyödyn. Sitä ei myöskään sovelleta rikoksenteijän kanssa yhteistaloudessa asuvaan sellaiseen henkilöön,

joka ainoastaan käyttää tai kuluttaa rikoksentehtäjän yhteistalouden tavanomaisiin tarpeisiin hankkimaa omaisuutta

Sellainen omaisuus joka on ollut rahanpesun, törkeän rahanpesun tai tuottamuksellisen rahanpesurikoksen kohteena, tuomitaan menettämisseuraamuksella valtiolle menetetyksi. Rikoslain 10 luvun 11 §:n mukaan henkilö joka on vilpittömässä mielessä saanut kiinnityksen taikka pantti- tai pidätysoikeuden menetetyksi tuomittuun esineeseen tai omaisuuteen, voi saada maksun sen arvosta riippumatta saamisen erääntymisestä. Muun omaisuuden menettämisen osalta noudatetaan, mitä rikoslain 10 luvussa säädetään. (RL 32:12 §.)

2.2 Rahanpesun vaiheet

Rahanpesuun ei ole olemassa vain yhtä tapaa, ja siksi onkin vaikea antaa yleisluonteista teonkuvausta. Neira, Perämaa & Vasara (2003, 7-8) käsittelevät Keskusrikospoliisin julkaisussa *Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä IV* rahanpesun eri vaiheita. Vaiheet voidaan jakaa sijoitus-, harhautus- ja palautusvaiheeseen sen mukaan miten niissä toimitaan.

Sijoitusvaiheessa käteinen laitton raha yritetään saada lailliseen kiertoon rahoitusmarkkinoilla. Kiinnijäämisriski on suurin tässä vaiheessa, mutta jos varat saadaan onnistuneesti rahoitusjärjestelmään, on niitä sen jälkeen erittäin vaikea jäljittää. Huumekauppa on tyypillinen esimerkki isojen rahojen liikuttelusta käteisellä, koska sen perusteella ei kaupan osapuolia kyetä jäljittämään. Suuria käteissummia on hankala käsitellä ja siksi rahaa talletetaan pankkiin. Varojen tallettajina voivat olla useat eri henkilöt jotka tallettavat varoja pienissä erissä eri luottolaitoksiin. Näin ollen talletukset eivät herätä epäilyksiä. Sijoitusvaiheessa saatetaan käyttää myös yritystä kulissina naamioimalla laitton raha laillisen liiketoiminnan tuotoksi. (Neira, Perämaa & Vasara 2003, 7.)

Harhautusvaiheessa omaisuus erotetaan laittomasta lähteestä erilaisilla toimenpiteillä. Harhautusvaiheen tavoitteena on, ettei varoja ja niiden laitonta alkuperää pystyttäisi yhdistämään toisiinsa. Mitä useamman yrityksen ja valtion kautta rahoja kierrätetään, sitä pienemmäksi kiinnijäämisriski jää. Esirikoksen ja pestävän rahan yhdistäminen toisiinsa vaikeutuu samalla. Harhautusvaiheessa on tehokasta käyttää rahoituslaitoksia sellaisissa maissa joissa suojellaan pankkisalaisuutta. Toisaalta, verojen maksamista pidetään yleisesti näyttönä varojen laillisuudesta, mutta myös tämä voi olla yksi harhautuskeino. (Neira, Perämaa & Vasara 2003, 7-8.)

Palautusvaiheessa voidaan rikollisella toiminnalla saadut rahat sekoittaa uuden yhtiön laillisiin varoihin. Rahojen alkuperäistä lähdettä ei enää pystytä jäljittelemään vaan niille luodaan uusi laillinen lähde. Tyypillistä rahanpesussa on, että varallisuutta siirretään kolmansien henkilöiden nimiin, mutta rikoksentekijälle jää määräysvalta omaisuuteen. Yhteyttä rikollisiin varoihin on vaikea näyttää toteen vaikka rikoksentekijän lähipiirissä jonkin henkilön omaisuus kasvaisikin selittämättömällä tavalla. Varojen alkuperäinen häivyttäminen ja varsinainen kätkeminen näyttäytyvät tällaisissa tapauksissa erillisinä tekoina. (Neira, Perämaa & Vasara 2003, 8.)

2.3 Rahanpesu rikoksena

Vuonna 1994 rahanpesusta tuli Suomessa rangaistava teko sitä koskevan asetuksen tullessa voimaan. Rangaistus määräytyy eri perustein riippuen siitä, onko tekijä tehnyt ns. alkurikoksen vai osallistunut vain rahojen pesemiseen. Jos rahanpesijä on tehnyt itse ns. alkurikoksen, josta taloudellinen hyöty on saatu, häntä ei tuomita erikseen rahanpesusta, vaan hän saa rangaistuksen tekemästään alkurikoksesta. Sen sijaan jos henkilö ei ole osallistunut alkurikokseen, mutta auttaa rikoksen tekijää peittämään tai häivyttämään rikoksella saatujen varojen alkuperää, hänet voidaan tuomita rikoslain 32 luvun 1 §:n mukaisesti kätkemisrikoksesta. Suomessa rahanpesun alkurikoksena voi olla mikä tahansa rikos, kunhan siitä on koitunut rikoksentekijälle taloudellista hyötyä. Maailmanlaajuisesti enin osa pestävästä rahasta on peräisin huumausainerikollisuudesta, Suomessa valtaosa tulee kuitenkin talousrikollisuudesta. (Keskusrikospoliisi 2008a [viitattu 20.10.2008].)

Rahanpesusta tuli 1.4.2003 lukien oma rikosnimikkeensä rikoslain 32 luvun 10 §:ään. Muutoksen yhteydessä tekemuotoihin lisättiin myös omaisuuden tai hyödyn käyttäminen, välittäminen sekä peittämisessä tai häivyttämisessä avustaminen. Rahanpesun yritys, rahanpesurikkomus, törkeä rahanpesu, salahanke törkeän rahanpesun tekemiseen ja tuottamuksellinen rahanpesu säädettiin samalla rangaistavaksi. Rahanpesurikosten enimmäisrangaistuksia korotettiin uudistuksen yhteydessä. Sekä rahanpesusta että tuottamuksellisen rahanpesun enimmäisrangaistukseksi säädettiin kaksi vuotta vankeutta. Tämän uudistuksen yhteydessä rikoslain 32 luvun rajoitussäännös (11 §), menettämisseuraamusta koskeva säännös (12 §) sekä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevat säännös (14 §) ulotettiin koskemaan rahanpesu säännöksiä. (Sahavirta 2007, 151 - 152.)

2.4 Rahanpesun estäminen pankeissa

Rahanpesemisen koetaan olevan uhka lailliselle taloudelle ja yhteiskuntajärjestykselle. Kun rikoksella saatujen varojen alkuperä pyritään peittämään siirtämällä niitä pankkijärjestelmässä, katsotaan siitä aiheutuvan haittaa lailliselle taloudelle. Rahanpesun väitetään uhkaavan kansainvälisen rahoitusjärjestelmän luotettavuutta ja vakautta. Pankkien kiinnostus rahanpesun ennaltaehkäisyyn perustuu huoleen niiden toimintaa kohtaan tunnetun yleisen luottamuksen vähenemisestä. Imagohaittana voidaan pitää yleistä uskomusta siitä, että pankkeja pystytään käyttämään rahanpesun välikätenä. Taloudellisena uhkana rahanpesua ei kuitenkaan pidetä, sillä tyypillisesti rahanpesijä ei vaadi parasta mahdollista tuottoa varoilleen. Jos pankin rahanpesun ehkäisyyn tähtäävät sisäiset järjestelmät ovat kehittymättömät tai pettäneet tai muuten pankin toiminnalla on syyllistytty rahanpesuun, voi pankille syntyä taloudellista vahinkoa. (Sahavirta 2008, 43 - 44.) Siksi uudessa laissa onkin keskitytty asiakkaan tuntemisen velvoitteisiin ja henkilökunnan koulutukseen.

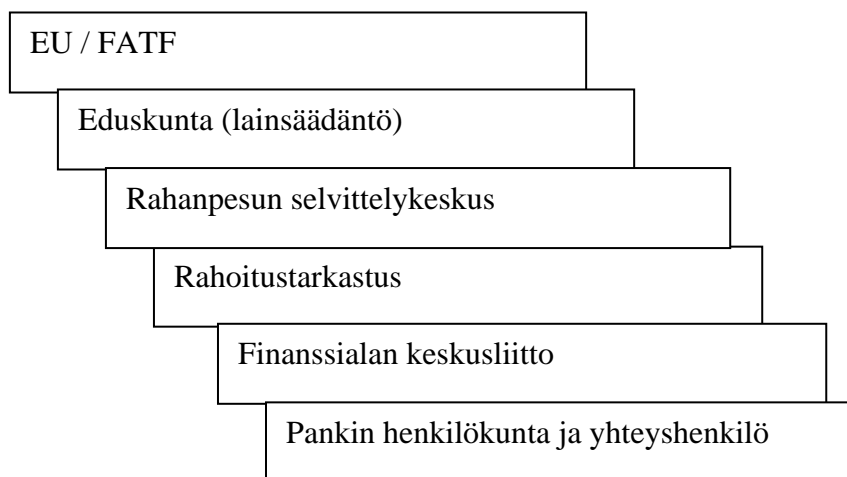
Uusi laki tuo pankeille haasteita olemassa oleviin tietojärjestelmiin. Teknisiin järjestelmiin tarvitaan muutoksia, jotta uuden lain vaatimien tietojen hankinta voidaan toteuttaa. Poikkeavaa asiakaskäyttäytymistä pyritään kartoittamaan luokittelemalla järjestelmien olemassa olevaa tietoa erilaisilla poimintakriteereillä. Kriteereinä voivat

olla mm. tilitapahtumien määrät ja niihin liittyvät rahasummat. (Säästöpankki 5/2007, 19 - 21.)

Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen lakimies Laura Kuitusen mukaan riskiperusteisessa lähestymistavassa on useita muuttujia. Muuttujina voivat olla maksujen kohde- ja lähtömaat, asiakkaan toimiala, yrityksen omistajataho sekä liiketoimen koko ja rakenne. Myös yhteistyökumppanit, ulkoistetut palvelut tai oma henkilökunta pitää huomioida muuttujina. (Säästöpankki 5/2007, 20.)

2.5 Rahanpesun estämiseen liittyvät osapuolet

Alla olevassa kaaviossa kuvataan osapuolia, jotka vaikuttavat omilla toimillaan rahanpesun estämiseen. Seuraavissa luvuissa käsitellään osapuolet tarkemmin.

Kuvio 2. Rahanpesun estämiseen liittyvät osapuolet.

2.5.1 EU/FATF

EU:ssa rahanpesun vastainen toiminta on melko nuorta. Toiminta aloitettiin 1990-luvun alussa mm. lainsäädännön sekä poliisi- ja tulliviranomaisyhteistyön avulla. Rahanpesua ilmenee kansainvälisesti ja siksi tarvitaan myös kansainvälistä yhteistyötä sen pois kitkemiseksi. Alusta asti EU vaati, että pankit ja muut luotto- ja rahoituslaitokset selvittäisivät asiakkaidensa henkilöllisyyden ja säilyttäisivät näiden henkilöllis-

syys- ja tositetiedot vähintään viiden vuoden ajan asiakassuhteen päättymisestä. Laitokset velvoitettiin ottamaan käyttöönsä sisäisiä valvontamenetelmiä ja ilmoittamaan viranomaisille kaikista epäilyttäviistä liiketoimista. Myöhemmin sääntöjä laajennettiin koskemaan myös sellaisten ammattien edustajia, jotka voivat joutua työnsä puolesta tekemisiin rahanpesun kanssa. EU:ssa pyritään tulliviranomaisten avulla torjumaan rahanpesua siten, että henkilöiden jotka saapuvat EU:hun tai poistuvat EU:sta, on tehtävä ilmoitus tullille, jos käteisen määrä on vähintään 10 000 euroa. Rahaa maasta toiseen kuljettamalla ja vaihtamalla se toiseen valuuttaan, on tyyppillistä rahanpesua. Raha voi olla käteisenä, matkasekkinä tai arvopapereina. EU:n rahanpesua koskevien säädösten mukaan rahanpesusta tuli Suomessa rangaistava teko vuonna 1994 Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen mukaisesti. Suomessa ei tätä ennen ollut yhteistä lainsäädäntöä rahanpesun estämiseksi ja selvittämiseksi. (Euroopan komissio 2007 [viitattu 6.2.2008].)

Rahanpesun vastainen toimintaryhmä, Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF) perustettiin Pariisissa vuonna 1989 G7- maiden huippukokouksessa. Sen tarkoituksena on antaa suosituksia toimenpiteistä, joilla valtiot voivat suojella luotto- ja rahoituslaitoksiaan sekä talousjärjestelmäänsä yleisimminkin rahanpesulta. Myöhemmin toimintaa on laajennettu kattamaan myös terrorismin rahoituksen estämiseen. FATFin suositukset ovat merkittäviä rahanpesun estämiseksi ja selvittämiseksi säädetyin lainsäädännön sisältöön kaikkialla maailmassa. (Sahavirta 2007, 147.) FATFin suositukset määrittelevät millä tasolla kunkin maan rahanpesun torjuntaa koskevan lainsäädännön tulee vähintäänkin olla. (Keskusrikospoliisi 2008b [viitattu 20.10.2008].)

FATF koostuu 31 maasta sekä EU:n komission ja Gulf Co-operation Council organisaatioista. Vuonna 1990 FATF laati 40 rahanpesun vastaista suositusta joita on myöhemmin vielä uusittu. FATFin antamat suositukset eivät sido jäsenmaita oikeudellisesti, mutta jokainen maa on jäsenyydellään poliittisesti sitoutunut rahanpesun vastaisiin toimenpiteisiin ja suositusten täytäntöönpanoon. Suomi on liittynyt FATFin jäseneksi vuonna 1991. FATF tekee rahanpesun vastaista työtä kehittämällä suosituksia ja seu-

raamalla täytäntöönpanoa jäsenmaissa vuosittaisilla kyselyillä ja maatarkastuksilla. (Valtiovarainministeriö, OECD S.a. [lainattu 24.10.2008].)

2.5.2 Eduskunta (lainsäädäntö)

Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämisestä on säädetty laissa rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä. Teot ovat säännösten mukaan rangaistavia.

Seuraavat lait ja asetukset säätelevät rahanpesua:

- 1) Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä, 18.7.2008/503
- 2) Valtioneuvoston asetus (616/2008) rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä
- 3) Sisäasianministeriön asetus (890/2003) rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä
- 4) Rikoslaki, 19.12.1889/39 (32:6 –10 §)
- 5) Laki luottolaitostoiminnasta, 9.2.2007/121 (145 §)
- 6) Sijoitusrahastolaki, 29.1.1999/48 (144 §)
- 7) Laki sijoituspalveluyrityksistä, 26.10.2007/922 (69 §)
- 8) Laki ulkomaisten luotto- ja rahoituslaitosten toiminnasta Suomessa, 30.12.1993/1608
- 9) Laki ulkomaisen sijoituspalveluyrityksen oikeudesta tarjota sijoituspalvelua Suomessa, 26.7.1996/580
- 10) EU asetus maksajaa koskevien tietojen toimittamisesta varainsiirtojen mukana (2006/1781/EY) ns. Maksajantietoasetus.

(Rahoitustarkastus 2008b [viitattu 3.11.2008].)

2.5.3 Rahanpesun selvittelykeskus

Rahanpesun selvittelykeskus on perustettu 1.3.1998 ja toimii osana keskusrikospoliisin organisaatiota. Se vastaa myös toimialaansa liittyvien rikosten esitutkinnasta ja syyteharkintaan saattamisesta. Selvittelykeskus osallistuu myös pankkien henkilökuntien kouluttamiseen ja huolehtii yhteistyön kehittämisestä. (Keskusrikospoliisi, rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2007, 5.) Poliisin toimintasäännöt tulevat poliisilaisista, mutta Rahanpesun selvittelykeskuksella on koko toimivaltasäännöstö

käytössään, muuten toiminta ei olisi mahdollista (O. Kolstela, henkilökohtainen tiedonanto 10.11.2008).

Rahanpesulain 6 luvun 35 §:ssä määritellään Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävät. Sen tehtävänä on tutkia pankkien tekemät ilmoitukset rahanpesun epäilyistä sekä estää ja selvittää rahanpesun ja terrorismin rahoittamista, edistää eri viranomaisten välistä yhteistyötä, vaihtaa tietoja ja tehdä yhteistyötä vieraan valtion viranomaisten ja kansainvälisten järjestöjen kanssa, tehdä yhteistyötä pankkien kanssa, antaa palautetta annettujen ilmoitusten vaikutuksista sekä pitää tilastoa sekä antaa selvityksiä sisäasiainministeriölle. (ResL 6:36 §.)

Sitä miten Rahanpesun selvittelykeskus antaa palautetta annettujen ilmoitusten vaikutuksista, kehitellään parhaillaan. Pyynnöstä pankki saattaa kuitenkin saada tietoja antamastaan ilmoituksesta. Tilanteessa, jossa tutkinta on vielä kesken, ei ole syytä antaa tietoja, sillä tiedonsaanti saattaa vaikuttaa käyttäytymiseen asiakastilanteessa. Rahanpesun selvittelykeskus järjestää koulutuksia ilmoitusvelvollisille. (L. Kuitunen, henkilökohtainen tiedonanto 10.11.2008).

Rahanpesun selvittelykeskuksen käyttöön on tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri rahanpesun selvittämistä varten. Rekisteriä saavat käyttää vain rahanpesun selvittelykeskuksen henkilöstöön kuuluvat eikä tietoja saa käyttää tai luovuttaa muuhun kuin rahanpesun selvittämiseksi. Rekisteröidyillä ei ole tarkastusoikeutta rekisterin tietoihin. (ResL 6:36 §.)

Rahanpesulain 6 luvun 37 §:n mukaan Rahanpesun selvittelykeskuksella on oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä sekä pankilta rahanpesun estämisessä ja selvittämisessä tarvittavat tiedot ja asiakirjat maksutta sen estämättä, mitä liike- ja ammattisalaisuutta tai yksilön, yhteisön tai säätiön taloudellisia olosuhteita tai taloudellista asemaa koskevien tietojen salassapidosta säädetään. Saatuja tietoja ei saa käyttää tai luovuttaa muuhun kuin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi ja selvittämiseksi.

2.5.4 Rahoitustarkastus

Rahoitustarkastus toimii Suomen Pankin yhteydessä ja valvoo pankkien vakavaraisuutta, menettelytapoja, riskienhallintaa ja sitä, että niiden sisäinen valvonta täyttää lain asettamat vaatimukset (Rahoitustarkastus 2008a [viitattu 5.10.2008]). Rahoitustarkastuksen valvontaa ohjaavat rahoitustarkastusta koskeva lainsäädäntö, valvontastrategia sekä kaikki se tieto joka kerätään valvottavista ja niiden toimintaympäristöistä. (Rahoitustarkastus 2007b [viitattu 5.10.2008]).

Rahoitustarkastuslain (587/2003) 1 luvun 2 §:n mukaan Rahoitustarkastuksen tavoitteena ovat vakaat rahoitusmarkkinat ja luottamuksen säilyminen rahoitusmarkkinoiden toimintaan. Rahoitustarkastuksella on aloitteiden teko rahoitusmarkkinoilla tarvittavasta lainsäädännöstä ja muista tarvittavista toimenpiteistä. Rahoitustarkastus osallistuu myös lainsäädännön valmisteluun ja rahoitusjärjestelmän lainvastaisen hyväksikäytön estämisen. Rahoitustarkastus valvoo, että sen valvottaviksi säädettyt tahot noudattavat rahoitusmarkkinoita koskevia säännöksiä (mm. rahanpesulain noudattamista) ja niiden nojalla annettuja määräyksiä, sääntöjä ja toimilupiansa ehtoja. Lisäksi se antaa lain soveltamisen kannalta tarpeellisia määräyksiä sen mukaan kuin laissa niistä erikseen säädetään. Rahoitustarkastuksen tehtävänä on myös seurata ja arvioida valvottaviensa taloudellista asemaa, johtamis-, valvonta- ja riskienhallintajärjestelmiä, toimintaedellytyksiä sekä toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia (Rahoitustarkastuslaki 1:4 §). Rahanpesulain nojalla Rahoitustarkastuksella, kuten muillakin valvomaan asetetuilla on velvollisuus ilmoittaa rahanpesun selvittelykeskukselle, jos se suorittamansa tai muutoin tehtäviensä hoidon yhteydessä toteaa epäilyttävän liiketoimen (T. Nevalainen, henkilökohtainen tiedonanto 21.11.2008).

2.5.5 Finanssialan keskusliitto

Finanssialan Keskusliitto (FK) on etujärjestö, joka syntyi vuonna 2007 Pankkiyhdistyksen, Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton, Rahoitusyhtiöiden keskusliiton ja Finanssityönantajien yhdistettyä voimansa. Finanssialan keskusliitto jatkaa yhteen sulautuneiden järjestöjen edunvalvontatyötä. Finanssialan Keskusliiton tavoitteina on hyvän toimintaympäristön, toimivien finanssimarkkinoiden ja tehokkaan maksujenvälitysjär-

jestelmän turvaaminen sekä edistää vahingontorjunnan ja turvallisuuden edistäminen. Finanssialan keskusliitto toimii tukena jäsenilleen sekä laatii yhdessä jäsentensä kanssa ohjeen asiakkaan tuntemiseen, rahanpesun estämiseen ja selvittämiseen liittyviin määräyksiin. (Finanssialan Keskusliitto 2008 [viitattu 5.10.2008]).

2.5.6 Pankin henkilökunta ja yhteyshenkilö

Laki edellyttää, että pankki tunnistaa asiakkaansa ja tämän liiketoiminnan sekä havaitsee ja selvittää epäilyttävien liiketoimien taustan. Epäilyistä pitää ilmoittaa rahanpesun selvittelykeskukselle. (Rahoitustarkastus 2008a [viitattu 5.10.2008].) Pankeilla tai pankkiryhmittymillä saattaa kuitenkin olla erilaisia ohjeita ilmoitusmenettelyn suhteen. Pankkiryhmittymässä saatetaan ilmoitukset keskittää määrättylle henkilölle tai yksikköön, joka sitten hoitaa ilmoitukset eteenpäin. Rahoitustarkastuksen standardissa 2.4 kohdassa 5.1.1 todetaan, että pankin tulee nimetä rahanpesuasioista vastaava henkilö, joka vastaa yhteydenpidosta viranomaisiin rahanpesun vastaisissa toimenpiteissä sekä koordinoi sisäistä ohjeistusta, henkilöstön koulutusta sekä ilmoitusmenettelyä. Yhteyshenkilöllä pitää olla riittävät valtuuden toimia rahanpesuun liittyvissä käytännön toimissa. Tämän opinnäytetyön luvussa 4.2 käsitellään pankin henkilökuntaan ja rahanpesuun liittyviä toimenpiteitä yksityiskohtaisemmin.

Rahanpesulain 2 luvun 6 §:n mukaan pankin on osoitettava Rahoitustarkastukselle riskienhallintamenetelmät. Pankin pitää arvioida omaan toimintaansa, tuotteisiinsa ja palveluihinsa liittyvät riskit. Nämä riskienhallintamenetelmät pitää dokumentoida ja olla perusteltuna pankin ylimmän johdon päätöksellä. Ylimmän johdon vastuu riskiperusteisessa lähestymistavassa korostuu. Riskienhallintamenetelmät on otettava käyttöön viimeistään 1.8.2009. (ResL 6:46 §.) Siirtymäaika kuluu parhaillaan. Se on alkanut lain voimaantulopäivästä.

Rahoitustarkastuksen sisäisestä valvonnan järjestämisestä antaman standardin 4.1 (1.7.2003) mukaan pankkien hallitukset kantavat ensisijaisen vastuun sisäisestä valvonnasta ja sen toimivuudesta sekä siitä, että ne ovat lakien ja viranomaismääräysten ja –standardien mukaisia.

3 UUSI RAHANPESULAKI

3.1 Lainsäädäntöprosessi ja sitä edeltävät eri vaiheet

Alla oleva kuvio esittää lainsäädäntöön liittyvän prosessin. Kuviossa on käyty läpi kaikki uuteen rahanpesulakiin vaikuttaneet asiat. Jo ennen kolmannen rahanpesudirektiivin voimaantuloa sisäasianministeriön poliisiosasto asetti työryhmä pohtimaan uutta lakia. Seuraavilla sivuilla on tarkemmin kuvattu lainsäädäntöprosessin kulkua.

Kuvio 3. Lainsäädäntöprosessin eteneminen.

3.1.1 EU:n kolmas rahanpesudirektiivi (2005/60/EY)

EU:n kolmas ns. rahanpesudirektiivi oli lähtökohtana rahanpesulain uudistumiselle. Direktiivin mukaan lakia sovelletaan rahoitusalaan sekä lakimiehiin, notaareihin, kirjainpitäjiin, kiinteistövälittäjiin, kasinotoimintaan, rahastoihin ja yrityspalveluiden tuottajiin. Kolmannen ns. rahanpesudirektiivin mukaan tavaroiden myyntiä tai välitystä harjoittavat yritykset tulivat ilmoittamisvelvollisiksi siltä osin, kun asiakkaan käteismaksu yksittäisenä tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina on vähintään 15 000 euroa. Direktiivin selkeimpänä tavoitteena on paremman kokonaisuuden muodostaminen sekä ilmoitusvelvollisille asetettu täsmällisempi ja tarkempi velvollisuus asiakkaan tunnistamisessa. Direktiivin piiriin kuuluvien kuten rahoituslaitoksen on tunnistettava asiakkaansa sekä seurata liikesuhteen kehittymistä. Rahanpesuepäilyistä on ilmoitettava viranomaiselle ts. kansalliselle rahanpesun selvittelykeskukselle. (Rahanpesudirektiivi 2005/60/EY.)

Vuonna 2003 on kansainvälisen rahanpesun ja terrorismin vastainen toimintaryhmä, Financial Action Task Forcen (FATF) antanut uudistetut suositukset, jotka saatetaan direktiivin avulla voimaan EU:n jäsenmaissa. Säättämällä yksityiskohtaisempia velvollisuuksia asiakkaan tunnistamisen menettelystä ja asiakkaan toiminnan tuntemisesta, direktiivin tavoitteena on tehostaa rahanpesun vastaisia toimia. Direktiivin mukaan esimerkiksi pankissa tulee mitoitaa asiakkaan tuntemiseen liittyvät riskit ja toimintatavat sen mukaan minkälaisia tuotteita asiakkaalle tarjotaan. Tehostettu tuntemisvelvoite asiakkaan tuntemisessa korostuu. Pankkien pitää luoda järjestelmä jossa asiakkaan tunteminen pystytään määrittelemään joko yksinkertaistettuun, normaaliin tai tehostettuun asiakkaan tuntemiseen. (Rahoitustarkastus 2005a [lainattu 10.9.2008].)

Asiakkaan käyttämiä palveluita tulee direktiivin vaatimuksen mukaan seurata jatkuvasti. Selkeitä ohjeita direktiivi ei kuitenkaan anna siitä miten ja minkälaisia liiketoimia rahoituspalvelujen tarjoajien tulee seurata. Lähtökohtaisesti palvelun tarjoajan tulee tuntea asiakaskuntansa, kuten riskienhallinnassa muutenkin sekä arvioida ja mitoitaa riskien suuruus. (Rahoitustarkastus 2005a [lainattu 10.9.2008].)

3.1.2 Uuden lain voimaansaattamisvaiheet

Sisäasianministeriö asetti 3.11.2003 päätöksellään (SM048:00/2003) työryhmän, joka käsitteli lain tarkistamista. Työryhmän tehtävänä oli esittää muutosehdotukset aikaisemmin voimassa olevaan lakiin ja lain nojalla annettuun asetukseen sekä muuhun rahanpesun torjuntaan liittyvään säädösaineistoon. Asettamispäätöksen ja kolmannen direktiivin voimaan astumisen jälkeen, vajaat neljä vuotta myöhemmin pyydettiin lausunto 12.4.2007 yhteistyötahoilta. Uudella lailla pantaisiin täytäntöön ns. EU:n kolmas rahanpesudirektiivi, joka jäsenvaltioissa oli saatava täytäntöön kansallisessa lainsäädännössä 15.12.2007, tarvittavin kansallisin muutoksin. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi olisi tullut antaa eduskunnalle alkusyksystä 2007. (Sisäasiainministeriön Lausuntopyyntö SM 12.4.2007 048:00/2003.)

Hallituksen esitys (HE 25/2008) annettiin eduskunnalle 13.3.2008. Tämä uudistuva laki korvaisi luonnollisesti vastaavan vanhan lain. Uusi laki panee täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin ja se on laajempi voimassa olevaan lakiin verrattuna. Uusia lainsoveltamispiiriin kuuluvia toimijoita ovat omaisuudenhoito- ja yrityspalveluiden tarjoajat sekä liike – tai ammattitoimintana pääasiallisesti veroneuvontapalveluita tarjoavat. Laki koskee myös sellaisia ilmoitusvelvollisia, jotka vastaanottavat yhteensä vähintään 15 000 euron suorituksia käteisellä.

Direktiivin edellytyksenä lakiin otettiin säännökset asiakkaan tuntemisesta ja asiakassuhteen jatkuvasta seurannasta. Rahanpesudirektiivi sisältää myös riskeihin perustuvan lähestymistavan rahanpesun torjuntaan. Riskiperusteinen arviointi edellyttäisi pankilta riittäviä menetelmiä arvioida toimintaansa ja asiakkaisiinsa liittyviä rahanpesuriskejä. Riskin ollessa liiketoimelle suurempi olisi asiakkaan tuntemistoimet tehostetumpia. Suurimpina riskeinä pidetään etätunnistettuja kirjeenvaihtajapankkisuhteita sekä toisen valtion poliittisesti vaikutusvaltaista henkilöä. Lisäksi hallituksen esityksessä tuodaan esille se, että eräille elinkeinoille asetetaan rekisteröitymisvelvollisuus ennen varsinaisen toiminnan aloittamista. Tällaisia ovat mm. maksuliikenne tai valuutan vaihtoa harjoittavat yritykset tai omaisuudenhoitoa ja yrityspalveluita tarjoavat elinkeinoharjoittajat. Esityksessä käsitellään myös rekisteriviranomaisen määrittämistä joksi ehdotettiin Etelä-Suomen lääninhallitusta. Lisäksi siinä ehdotetaan, että

ilmoitusvelvollisille asetettaisiin toimivaltainen viranomaisen valvomaan uuden lain noudattamista. Tavallisten ilmoitusvelvollisten lisäksi olisivat valtiolliset viranomaiset kuten verotoimistot, tulli, rajavartiolaitos, ulosottoviranomainen sekä konkurssiasiamiehet velvollisia ilmoittamaan epäilyistään selvittelykeskukselle. Jotta edellistä voidaan soveltaa, on muutoksia tultava mm. verotustietojen julkisuuteen ja salassapitoon. Muutos mahdollistaisi verohallinnon omasta aloitteesta ja epäilystä johtuvien tietojen antaminen selvittelykeskukselle. (HE 25/2008.)

Lain tavoitteena olisi estää rahanpesun ja terrorismin rahoitusta kehittämällä rahoitus- alalla toimivien ja muiden lain soveltamisalaan kuuluvien yritysten toimintaa. Lakiin otettavan uuden asiakkaan tuntemisvelvoitteen mukaan ilmoitusvelvollisen tulee tuntea ja seurata asiakkaansa toimintaa laajemminkin, jotta voi havaita poikkeukselliset ja epäilyttävät liiketoimet. Direktiivin mukainen vaatimus oli rekisteröitymisvelvoite ennen toiminnan aloittamista maksuliikkeille ja valuutanvaihtotoimintaa harjoittaville sekä omaisuudenhoito – ja yrityspalveluita tarjoaville.

Varoittavana esimerkkinä kolmannen rahanpesudirektiivin laiminlyönnistä tapahtui vuonna 2008, kun Suomi sai varoituksen täytäntöönpanon viivästymisestä. Varoituk- sen perusteena oli EU-komission 5.6.2008 Suomelle sekä 14 muulle jäsenvaltiolle annettu virallinen selvityspyyntö. Selvityspyyntöä pyydettiin, koska maat eivät olleet panneet täytäntöön rahanpesun torjuntaa koskevaa direktiiviä kansallisessa lainsäädännössä. Määräaika täytäntöönpanolle oli 15.12.2007. Kysymys oli unionin rikko- mismenettelyn toisesta vaiheesta. Yhteisön tuomioistuin käsittelisi asiaa, mikäli varoi- tuksen saaneet eivät toimittaisi tyydyttävää vastausta kahden kuukauden kuluessa. (Turun Sanomat 2008 [lainattu 4.9.2008].) Suomen hallitus on vastannut lausuntoon 1.8.2008 päivätyllä kirjeellä. Vastaus on laadittu ulkoasiainministeriössä, jonka oike- uspalvelun EU- tuomioistuinasiat – yksikkö vastaa komission Suomea vastaan käyn- nistämien valvonta-asioiden ja EU:n tuomioistuinasioden käsittelystä Suomessa. (L. Luikku, henkilökohtainen tiedonanto 28.11.2008.)

Tasavallan presidentti vahvisti lain 18.7.2008 ja se tuli voimaan 1.8.2008. Sitä tuli soveltaa myös ennen lain voimaantuloa alkaneessa asiakassuhteessa. Rahanpesulain 6

luvun 46 §:ssä on 12 kk:n siirtymäsäännös saman lain 6 §:n mukaisen asiakassuhteen riskiperusteisen tuntemisen toteuttamiseksi.

3.2 Uuden lain tavoite, muutokset ja tarkennukset

Uuden rahanpesulain (503/2008) 1 luvun 1 §:n mukaan tavoitteena on estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista, edistää tällaisen toiminnan paljastamista ja tutkia sekä tehostaa rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämistä ja takaisinsaantia.

Seuraavassa käsitellään uuden rahanpesulain muutoksia. Asiakkaan tunteminen korostuu lain 2 luvussa, jonka mukaan asiakas on tunnistettava ja todennettava hänen henkilöllisyytensä. Laissa korostuu tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen sekä se, että asiakkaan toiminta on tunnettava ja hänen sekä tiedettävä liiketoiminnan laatu ja laajuus on tiedettävä samoin kuin perusteet palvelun tai tuotteen käyttämiseksi. Asiakkaan tuntemisen riskiperusteiseen arviointiin on oltava pankilla riskiarviointimenetelmät. Uutena lain muutoksena on myös 9 § selonottovelvollisuus ja jatkuva seuranta. Asiakkaan tunteminen edellyttää riittävien tietojen hankkimista (9 § 1 mom.). Havaitessaan epäilyttävän liiketoimen pankilla on 9 § 3 momentin mukainen selonottovelvollisuus ja sen on harkittava ilmoituksen tekoa rahanpesun selvittelykeskukselle. Selonottovelvollisuus edellyttää, että pankin on hankittava tietoa asiakkaan toiminnasta tarvittavalla laajuudella ja vastattava näiden tietojen dokumentoinneista. Jatkuva seurannan velvoite on sitä, että pankin on järjestettävä riittävä seuranta asiakkaan liiketoimista.

Uudessa rahanpesulaissa (503/2008) tietojen säilyttämisvelvollisuus on laajentunut. Lain 10 §:n mukaan selonotto- ja ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi hankitut tiedot pitää säilyttää erillään. Näihin tietoihin asiakkaalla ei ole tarkastusoikeutta. Lisäksi luottotietolakia (19 §) on muutettu siten, että ilmoitusvelvolliset (muutkin kuin pankit) voivat selvittää asiakkaan luottotiedot osana normaalia asiakkaan tuntemista. Tällöin asiakkaalla on tarkastusoikeus ts. hän saa tiedon, että hänen luottotietojaan on kysytty. Jos luottotietoja kysytään siinä vaiheessa kun pankki havaitsee epäilyttävän liiketoimen, asiakkaalla ei ole tarkastusoikeutta. (T. Nevalainen, henkilökohtainen tiedonanto

21.11.2008). Tehostetusta tuntemisvelvollisuudesta puhutaan esimerkiksi kirjeenvaihtajapankkisuhteissa, jossa todellinen edunsaaja on vaikeasti tunnistettavissa. Lisäksi tarkennuksia on myös tullut poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilöön ja hänen lähipiiriinsä, jossa tehostetusti valvotaan liikesuhdetta ja varojen alkuperää. (Nevalainen & Pihkala 2008.)

Ilmoitusvelvollisuutta koskeva säännös on muuttunut. Aikaisemmin tehtiin ilmoitus, jos ilmoitusvelvollisella oli ”syytä epäillä varojen laillista alkuperää”. Uudistuneessa laissa ilmoitus on tehtävä, kun kyseessä on epäilyttävä liiketoimi. Työntekijöiden koulutusvelvollisuus uuden lain 5 luvun 34 §:ssä on myös tullut uutena säännöksenä, johon sisältyy työntekijöiden suojeleminen sekä sisäiset toimintaohjeet epäilyttävän liiketoimen ilmoittamisesta. Lisäksi laissa on muuttunut myös termistö, esimerkiksi 2 luvun 9 §:ssä huolellisuusvelvollisuus on muuttunut selonottovelvollisuudeksi. Eräitä viranomaisia koskee yleinen huolehtimisvelvoite lain 5 luvun 38 §:n mukaan. Esimerkiksi veroviraston on tehtävä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta Rahanpesun selvitykeskukselle.

4 ASIAKKAAN TUNTEMISVELVOITTEEN SOVELTAMINEN PANKKIALALLA

4.1 Asiakkaan tuntemisvelvoitteen merkitys lain mukaan

4.1.1 Asiakkaan tunteminen ja riskiperusteinen arviointi

Rahanpesulain 2 luvun 6 §:ssä säädetään asiakkaan tuntemisesta ja riskiperusteisesta arvioinnista. Siinä todetaan, että pankki ei saa perustaa asiakassuhdetta tai suorittaa liiketoimintaa jos se ei pysty toteuttamaan asiakkaan tuntemiseksi säädettyjä toimia. Jos rahanpesulain 2 luvun 23 §:n mukainen edellytys epäilyttävien liiketoimien osalta täyttyy ja jos asiakkaaseen kohdistuu lain 24 §:n mukainen tehostettu ilmoitusvelvollisuus siltä osin kuin asiakas ei täytä siihen vaadittuja velvoitteita, pankin on lisäksi tehtävä ilmoitus Keskusrikospoliisissa toimivalle rahanpesun selvittelykeskukselle.

Pankilla tulee olla rahanpesun riskienhallintaa koskevat, sen toiminnan luonteeseen ja laajuuteen nähden riittävät menetelmät. Arvioidessaan rahanpesun riskejä pankin on otettava huomioon toimialaansa, tuotteisiinsa, palveluihinsa, teknologian kehitykseen, asiakkaisiinsa ja näiden liiketoimintaan ja –toimiin liittyvät rahanpesun riskit (riskiperusteinen arviointi). Asiakkaan tuntemista koskevia toimia on noudatettava riskiperusteiseen arviointiin pohjautuen koko asiakassuhteen ajan rahanpesulain 2 luvun 6 §:n mukaan.

Pankin on osoitettava Rahoitustarkastukselle (ResL:n 31 §:n mukaiselle valvovalle viranomaiselle), että tässä laissa säädetyt asiakkaan tuntemista ja jatkuvaa seurantaa koskevat menetelmät ovat riittävät rahanpesun riskin kannalta (ResL 2:6 §).

4.1.2 Asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen

Asiakkaan tunnistamisen tarkoituksena on varmistaa, että asiakas on olemassa ja tunnistamisasiakirjat ovat aitoja ja voimassa olevia. Rahanpesulain 2 luvun 7 §:n mukaan pankin on tunnistettava asiakkaansa ja todennettava asiakkaan henkilöllisyys kun perustetaan vakituista asiakassuhdetta (esim. tilin avaaminen, luottosuhde, rahastomer-

kinnät tms.), jos liiketoimen tai toisiinsa kytkeytyvien liiketoimien suuruus yhteensä on vähintään 15 000 euroa ja asiakkuus on satunnainen (esim. laskun maksaminen tai valuutan vaihto). Jos kyse on epäilyttävästä liiketoimesta tai jos ilmoitusvelvollinen epäilee todennetun asiakkaan henkilöllisyyden todentamistietojen luotettavuutta tai riittävyyttä asiakas tulee tunnistaa summasta riippumatta. Jos joku toimii asiakkaan (esim. vajaavaltainen) lukuun edustajana, ilmoitusvelvollisen tulee tunnistaa ja todentaa myös edustajan henkilöllisyys. Tosiasiallisen edunsaajan (yli 25 % omistus tai määräysvalta) tunnistamisen yhteydessä todentaminen tehdään tarvittaessa (ResL 2:8§).

Edelleen rahanpesulain 2 luvun 7 §:ssä määritellään myös se, että pankin tulee tunnistaa asiakkaansa todentamalla asiakkaan henkilöllisyys kun asiakassuhdetta perustetaan tai viimeistään siinä vaiheessa kun asiakas saa määräysvaltaansa liiketoimeen sisältyvät varat tai muun omaisuuden tai ennen kuin liiketoimi on suoritettu loppuun. Jos esimerkiksi tilinavauksen yhteydessä asiakkaalla ei ole hyväksyttyä henkilöllisyystodistusta mukanaan, mutta toinen henkilö voi vahvistaa kyseisen henkilön henkilöllisyyden, voidaan tilinavaus suorittaa, mutta tilin käyttö estetään siihen saakka kunnes henkilöllisyys on pankissa todennettu.

Jos yksittäisten liiketoimien yhteenlaskettu arvo on vähintään 15 000 euroa ja asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen aiheutuu siitä, on henkilöllisyys todennettava, kun mainittu raja saavutetaan. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1781/2006 säädetään tunnistamisvelvollisuudesta liittyen maksajaa koskevien tietojen toimittamiseen. Maksajaa koskevat tiedot on tarkistettava maksunsaajasta riippumatta kun varainsiirto maksetaan käteisellä. Pankille jäävään tositteeseen on jätävä tieto asiakkaan nimestä ja osoitteesta tai henkilötunnuksesta. Nämä tiedot välitetään myös maksujen mukana. Maksun ollessa yli 1000 euroa, on asiakkaan henkilöllisyys tarkistettava pankkitoiminnassa hyväksytystä henkilötodistuksesta. (ResL 2:7 §.) Pankilla on kuitenkin aina oikeus tunnistaa asiakkaansa riippumatta siitä minkä suuruinen liiketoimi on.

4.1.3 Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen

Rahanpesulain 2 luvun 8 §:n mukaan pankissa pitää tunnistaa liiketoimen tosiasiallinen edunsaaja ja tarpeen vaatiessa todennettava tämän henkilöllisyys. Tunnistamisesta voidaan kuitenkin poiketa jos asiakas on vajaavaltainen. Vajaavaltaisen puolesta toimiva henkilö pitää kuitenkin tunnistaa. (Rahoitustarkastus 2007c [viitattu 26.9.2007].)

Tosiasiallisen edunsaajan tunnistamisen tarkoituksena on lisätä läpinäkyvyyttä ja sen edellytyksenä on, että oikeushenkilönä olevan asiakkaan konserni- ja omistusrakenne selvitetään ja tunnistetaan tahot jotka käyttävät määräysvaltaa. Tosiasiallinen edunsaaja määritellään laissa tahoksi, jolla on vähintään 25 prosentin omistus yhtiössä tai joka muutoin käyttää yhtiössä määräysvaltaa. Lisäksi on toteutettava riskiin perustuvia, riittäviä toimenpiteitä, jotta pankki on vakuuttunut tietävänsä kuka tosiasiallinen edunsaaja on. Riskiperusteisen arvioinnin pohjalta arvioidaan, pitääkö asiakkaan henkilöllisyys todentaa riittävän ajantasaisin dokumentein. Asiakas voi itse toimittaa tietoja pankille sovituin väliajoin tai pankki voi hankkia niitä esim. yleisistä tiedostoista. (L. Kuitunen, sähköpostiviesti 21.5.2008.)

Jos asiakkaana on yhtiö tai yhteisö, jonka arvopaperi on arvopaperimarkkinalaissa (495/1989) tarkoitetun julkisen kaupankäynnin kohteena tai vastaavan kaupankäynnin kohteena toisessa ETA-valtiossa, ei tosiasiallista edunsaajaa tarvitse tunnistaa tai todentaa. Pankin ei myöskään tarvitse tunnistaa Suomessa tai toisessa ETA-valtiossa toimivan asianajajan tai muun oikeudellisia palveluita tarjoavan asiakasvaratilien tosiasiallisia edunsaajia, jos tosiasiallisen edunsaajan henkilöllisyys on luottolaitoksen pyynnöstä sen saatavilla. Jos tosiasiallisen edunsaajan henkilöllisyys on luottolaitoksen pyynnöstä saatavilla, ja asianajajaa tai muuta oikeudellisia palveluita tarjoavaa koskevat tätä lakia vastaavat velvollisuudet ja tätä valvotaan näiden velvollisuuksien noudattamisessa, ei luottolaitoksen myöskään tarvitse tunnistaa muussa kuin ETA-valtiossa toimivan asianajajan tai muun oikeudellisia palveluita tarjoavan asiakasvaratilien tosiasiallisia edunsaajia. (ResL 2:8 §.)

4.1.4 Selonottovelvollisuus ja jatkuva seuranta

Aiemmassa laissa rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä (68/1998), käsiteltiin huolellisuusvelvollisuutta, mutta nykyisessä laissa korostuu selonottovelvollisuus ja siihen liittyen jatkuva seuranta. Rahanpesulain 2 luvun 9 §:ssä säädetään, että pankin on hankittava tietoja asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta, laajuudesta ja riskeistä sekä perusteet kyseisen palvelun tai tuotteen käyttämiselle. Pelkkä tietojen hankinta ei riitä vaan asiakkaan toimintaa pitää jatkuvasti seurata. Pankin pitää käydä läpi asiakaskuntaansa ja löytää riskikohdat. Seurantaa varten pitää pankkien luoda järjestelmä. Ei ole olemassa valmista järjestelmää joka toimisi yhtä tehokkaasti kaikissa pankeissa. Siinä pankeilla riittää haastetta. Pankin tehtävä on erityisesti kiinnittää huomiota sellaisiin liiketoimiin, jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan taikka pankin koon tai toimipaikan osalta poikkeavat tavanomaisesta. Huomiota pitää kiinnittää myös siihen jos asiakkaan liiketoimille ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta tai ne eivät sovi yhteen niiden kokemuksien ja tietojen kanssa, jotka pankilla on. Liiketoimeen liittyvien varojen alkuperä on tarvittaessa selvitettävä.

4.1.5 Asiakkaan tuntemistiedot ja niiden säilyttäminen

Suomessa hyväksytyjä henkilöllisyystodistuksia ovat voimassa oleva passi, ajokortti, henkilökortti (poliisin 1.3.1999 jälkeen myöntämä) tai kuvallinen kela-kortti. Kaupparekisteriote tarvitaan oikeushenkilön tunnistamiseen. Myös muuta vastaavaa rekisteriotetta, joka todistaa oikeushenkilön olemassaolon, voidaan käyttää. Myös henkilö, joka toimii oikeushenkilön puolesta, tulee tunnistaa. Tarvittaessa saatetaan myös muita asiakirjoja tarvita varmistamaan oikeushenkilön kelpoisuus liiketoimen tekemiseen. (Rahoitustarkastus 2007d [viitattu 26.9.2007].)

Asiakkaan tuntemiseen liittyvistä tiedoista on säilytettävä:

- 1) nimi, syntymäaika ja henkilötunnus
- 2) edustajana toimivan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus
- 3) oikeushenkilön täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen

- 4) oikeushenkilön hallituksen tai vastaavan päättävän elimen jäsenten täydelliset nimet, syntymäajat ja kansalaisuudet
- 5) oikeushenkilön toimialat
- 6) tosiasiallisen edunsaajan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus
- 7) henkilöllisyyden todentamisessa käytetyn asiakirjan nimi, asiakirjan numero tai muu tunnistetieto ja myöntäjä taikka kopio asiakirjasta
- 8) jos asiakas on etätunnistettu, tiedot todentamisessa käytetystä menettelystä tai lähteistä
- 9) asiakkaan tuntemiseksi hankitut tarpeelliset tiedot, kuten tiedot asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, taloudellisesta asemasta, perusteet liiketoimen tai palvelun käytölle ja tiedot varojen alkuperästä
- 10) selonottovelvollisuuden täyttämiseksi hankitut välttämättömät tiedot. (ResL 2:10 §.)

Ulkomaalaisen asiakkaan, jolla ei ole suomalaista henkilötunnusta, on yllämainittujen asiakkaan tuntemista koskevien tietojen lisäksi säilytettävä tiedot asiakkaan kansalaisuudesta ja matkustusasiakirjasta. (ResL 2:10 §.)

Asiakkaan tuntemistietojen arkistointi ja säilyttäminen tulee järjestää niin, että se täyttää kirjapitolain ja henkilötietolain vaatimukset. Sähköisesti säilytettyjen tietojen pitää olla helposti käytettävissä selväkielisessä muodossa. (Rahoitustarkastus 2007e [viitattu 26.9.2007].)

4.1.6 Tehostettu asiakkaan tunteminen

Rahanpesulain 2 luvun 17 §:n mukaan pankin on noudatettava tehostetusti asiakkaan tuntemista koskevia toimia, jos asiakkaaseen, palveluun, tuotteeseen tai liiketoimeen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun riski. Jos asiakkaalla tai liiketoimella on liittymäkohta valtioon, jonka rahanpesun estämis- ja selvittelyjärjestelmä ei täytä kansainvälisiä velvoitteita on pankilla myös tehostettu asiakkaan tuntemisvelvoite. Tällaisia valtioita voivat olla esim. finanssipakotteiden kohteena olevat valtiot, tai valtiot

joista FATF on antanut julkilausuman ja kehottanut rahoituslaitoksia noudattamaan tehostettua tuntemista (T. Nevalainen, henkilökohtainen tiedonanto 21.11.2008).

4.1.7 Etätunnistamiseen liittyvä tehostettu tuntemisvelvoite

Jos asiakas etätunnistetaan eli hän ei ole läsnä tunnistettaessa ja henkilöllisyyttä todennettaessa, pankin tulee rahanpesun riskin vähentämiseksi todentaa asiakkaan henkilöllisyys hankkimalla lisäasiakirjoja tai – tietoja luotettavasta lähteestä. Varmistaa voidaan myös, että suoritus joka liittyy liiketoimeen, tulee luottolaitoksen tililtä tai se maksetaan asiakkaan aiemmin avatulle tilille. Asiakkaan henkilöllisyys voidaan todentaa todentamalla asiakkaan henkilöllisyys sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa (14/2003) tarkoitetulla laatuvarmenteella tai muun tietoturvallisen ja todisteellisen sähköisen tunnistamistekniikan avulla. (ResL 2:18 §.)

4.1.8 Poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvä tehostettu tuntemisvelvoite

Rahanpesulain 2 luvun 20 §:n mukaan poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön pankilla tulee olla asianmukaiset riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat menettelyt sen toteamiseksi, onko asiakas tai onko hän ollut toisessa valtiossa merkittävässä julkisessa tehtävässä. Jos asiakas on tai on ollut poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö toisessa valtiossa tai hän on tällaisen henkilön perheenjäsen tai henkilö, jonka tiedetään olevan tällaisen henkilön läheinen yhtiökumppani, on pankin ylemmän johdon hyväksyttävä asiakassuhteen aloittaminen tällaisen henkilön kanssa. Pankin on hankittava selvitys sellaisen varallisuuden ja varojen alkuperästä, jotka liittyvät kyseiseen asiakassuhteen tai liiketoimeen sekä järjestettävä jatkuva ja tehostettu asiakassuhteen seuranta. Henkilöä, joka ei ole toiminut merkittävässä julkisessa tehtävässä vähintään vuoteen, ei enää pidetä poliittisesti vaikutusvaltaisena henkilönä. Valtioneuvoston asetus VNA 616/2008 sisältää tarkemman määrittelyn siitä keitä poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt ovat.

4.2 Asiakkaan tuntemisvelvoitteeseen perustuvat ohjeet pankin henkilökunnalle

Rahanpesulain 6 luvun 34 §:ssä säädetään, että pankin pitää huolehtia työntekijöiden asianmukaisesta koulutuksesta varmistaakseen tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen. Niiden työntekijöiden suojelemiseksi, jotka tekevät 23 §:ssä (velvollisuus tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta) tai 24 §:ssä (tehostettu ilmoitusvelvollisuus) tarkoitetun ilmoituksen, tulee olla asianmukaiset ja riittävät toimenpiteet pankilla. Koulutus ja selkeä ohjeistus ovat keskeisiä keinoja suojelemaan toimihenkilöitä, etteivät he tietämättään sotkeudu (esim. neuvomalla) asiakkaan väärinkäytöksiin ja syyllisty tuottamukselliseen rahanpesuun (T. Nevalainen, henkilökohmainen tiedonanto 21.11.2008).

Pankilla pitää myös olla omat toimintaohjeet sekä määritellyt työprosessit asiakkaan tunnistamisesta ja tuntemisesta sekä rahanpesun estämiseen liittyvästä selonteko- ja ilmoitusvelvollisuuden noudattamisesta (ResL 6:34 §). Ohjeiden pitää sisältää mm. tiedot siitä, miten asiakas tunnistetaan, miten varmistutaan asiakkaan ja hänen toimintansa tuntemisesta sekä miten poikkeavissa tilanteissa toimitaan ja kenelle siitä raportoidaan. Sisäisissä ohjeissa pitää huomioida erilaiset tuotteet, toiminnot sekä palvelukanavat. Henkilökunnan koulutuksessa tulee kehittää henkilökunnan taitoja havaita epätavallisia tapahtumia ja liiketoimia. Henkilöt jotka hoitavat asiakaskontakteja, taustatehtäviä tai maksuliikennettä, ovat tärkeässä asemassa mahdollisten poikkeavien tapahtumien havaitsemisessa. (Rahoitustarkastus 2007f [viitattu 26.9.2007]).

Pankin ylimmän johdon tulee nimittää yhteyshenkilö, jolle epätavallisista liiketoimista raportoidaan ja jolla on valtuudet ilmoittaa tapahtumasta rahanpesun selvittelykeskukselle. Yhteyshenkilön nimi ja muut tiedot tulee ilmoittaa ja päivittää rahanpesun selvittelykeskukselle. Pankin yhteyshenkilö ei kuitenkaan välttämättä tee suoraan ilmoitusta rahanpesun selvittelykeskukselle vaan tekee ilmoituksen ohjeiden mukaiselle esim. pankkiryhmittymän määrittelemälle henkilölle, joka hoitaa ilmoituksen eteenpäin. Käytäntö on pankkien tai pankkiryhmittymien itse määriteltävissä. Työyhteisössä tulee kiinnittää huomiota tehtävien ja vastuunjaon selkeyteen, työprosesseihin, raportointiin sekä sisäisen valvontajärjestelmän toimivuuteen. Sisäiseen valvontaan ja

riskienhallintaan liittyen, yrityksellä pitää olla selkeä käsitys asiakkaistaan, yhteys-henkilöllä tulee olla riittävästi asiantuntemusta sekä päätöksentekovaltuudet käsitellä rahanpesuun liittyviä tapauksia. Henkilöstön perehdytyksen ja koulutuksen tulee olla riittävää ja jatkuvaa, sisäisen ohjeistuksen tulee olla mukautettua omaan toimintaan ja tuotevalikoimaan sopivaksi, työkulkuohjeiden tulee olla selkeät. Sisäinen raportointi on tehtävä mahdollisimman helpoksi sekä tunnistamisasiakirjojen arkistoinnin pitää täyttää rahanpesu- ja kirjanpitolain vaatimukset (Rahoitustarkastus 2007f [viitattu 26.9.2007]).

Täytettyään rahanpesulain 2 luvun 9 §:n 3 momentissa säädetyn selonottovelvollisuuden (pankin on kiinnitettävä huomiota jos liiketoimi poikkeaa suuruudeltaan taikka rakenteeltaan tavanomaisesta tai sillä ei ole taloudellista tarkoitusta eikä liiketoimi sovi yhteen asiakkaan taloudellisen tilanteen tai liiketoimen kanssa, pitää liiketoimen tausta selvittää ennen sen päättämistä) on pankin viipymättä ilmoitettava rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävästä liiketoimesta. Ilmoitus tulee tehdä pääsääntöisesti sähköisesti. Pankin on annettava rahanpesun selvittelykeskukselle maksutta kaikki tarpeelliset tiedot ja asiakirjat, joilla saattaa olla merkitystä epäilyn selvittämiseksi. (ResL 3:23 §.)

Pankin on dokumentoitava tiedot koskien asiakkaan tunnistamista ja tuntemista. Myöhemmin pitää pystyä osoittamaan, miten asiakas on tunnistettu, kuka tunnistamisen on tehnyt ja miten asiakkaan tuntemisesta on varmistuttu. (Rahoitustarkastus 2007g [viitattu 26.9.2007].)

4.3 Poikkeavan liiketoimen havaitsemiseen liittyviä ohjeita pankille

Sivut 34 - 37 sisältävät ohjeita pankissa työskenteleville. Ohjeet eivät ole julkisia, joten julkaistusta työstä ne ovat poistettu.

4.4 Toimeksiannosta kieltäytyminen

Jos asiakasta ei voida luotettavasti tunnistaa tai hän kieltäytyy antamasta tietojaan tai muuten on syytä epäillä varojen alkuperää tai liiketoimen tarkoitusta, pankki voi kieltäytyä toimeksiannosta. Liiketoimi voidaan myös keskeyttää lisäselvityksiä varten. Tällaisia selvityksiä voivat olla esimerkiksi liiketoimen osapuolien tai todellisen tarkoituksen selvittäminen. (Rahoitustarkastus 2008c [lainattu 11.10.2008].) Jos vielä selvityksen jälkeenkin on syytä epäillä liiketoimen tarkoitusta, pitää siitä tehdä ilmoitus. Asiakkaalle ei saa paljastaa ilmoituksen tekoa. (Rahoitustarkastus 2007h [lainattu 26.9.2007].)

4.5 Rahanpesuilmoituksen sisältö

Rahanpesuilmoitus voidaan tehdä vapamuotoisesti, mutta tehdyn ilmoituksen perusteella on rahanpesunselvittelykeskuksen pystyttävä arvioimaan epäiltynä olevan tapauksen kulkua. Ilmoituksesta pitää selvittää ilmoituksen tekijä ja hänen yhteystietonsa, havainnot epäilyttävästä tapauksesta, taustoista sekä siitä mikä tekee liiketoimesta ilmoittajan mielestä epäilyttävän, tiedot liiketoimeen osallistuneista luonnollisista ja oikeushenkilöistä, epäilyttävän liiketoimen laatu, liiketoimeen liittyvien varojen määrä, varojen alkuperä ja kohde. Lisäksi ilmoituksessa pitää mainita siitä onko liiketoimesta kieltäydytty, onko se keskeytetty vai suoritettu loppuun, sekä tieto siitä liittykö ilmoitus epäilyyn varojen alkuperästä. Sellaiset tiedot ja asiakirjat joilla voi olla merkitystä asian selvittämiseksi, liitetään myös ilmoitukseen. (Rahoitustarkastus 2007a [lainattu 26.9.2007].)

Aina rahanpesuepäily ei synny asiakastilanteessa, vaan se saatetaan havaita jälkeensä esim. jonkin muun asian yhteydessä. Tällöinkin asia tulee tutkia ja tarvittaessa ilmoittaa siitä rahanpesun selvittelykeskukselle tai sovitulle yhteyshenkilölle. Pitää kuitenkin muistaa, että rahanpesuilmoitus ei ole rikosilmoitus eikä sen tekeminen edellytä tunnusmerkkien tuntemista. Riittää jos voi osoittaa epäilyn. Ilmoittamatta jättäminen sen sijaan on rangaistavaa. Salassapitomääräyksissä on poikkeus rahanpesuepäilyä koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta. Siitä johtuen pankki ei joudu vahingonkorvausvastuuseen asiakkaalle aiheutuvasta taloudellisesta vahingosta, joka johtuu

esimerkiksi liiketoimen keskeyttämisestä, selvittämisestä tai ilmoituksesta rahanpesun selvittelykeskukselle. (Rahoitustarkastus 2007h [lainattu 26.9.2007].)

4.6 Velvollisuuksien laiminlyönti

4.6.1 Vahingonkorvausvelvollisuus

Rahanpesulain 6 luvun 39 §:ssä säädetään, että pankki on velvollinen korvaamaan sellaisen taloudellisen vahingon, joka asiakkaalle on aiheutunut liiketoimen selvittämisestä, epäilyttävästä liiketoimesta ilmoittamisesta taikka liiketoimen keskeyttämisestä tai liiketoimesta kieltäytymisestä. Pankki on velvollinen korvaamaan vain jos se ei ole noudattanut sellaista huolellisuutta, jota siltä olosuhteet huomioon ottaen voidaan kohtuudella vaatia. Pankin korvausvelvollisuudesta on muuten voimassa, mitä vahingonkorvauslaissa (412/1974) säädetään.

4.6.2 Tuntemisvelvollisuuden rikkominen

Tuntemisvelvollisuuden rikkomisesta säädetään seuraavaa; joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo rahanpesulaissa säädetyn velvollisuuden asiakkaiden tuntemisesta tai asiakkaan tuntemistietojen säilyttämisestä, on tuomittava tuntemisvelvollisuuden rikkomisesta sakkoon, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. (ResL 6:40 §.)

4.6.3 Rahanpesun ilmoitusrikkomus

Rahanpesulain 2 luvun 23 § määrittelee epäilyttävän liiketoimen edellytykset ja saman luvun 24 § tehostetun ilmoitusvelvollisuuden. Jos tahallaan jättää tekemättä näiden pykälien mukaiset ilmoitukset tai vastoin kieltoa paljastaa epäilyttävänä olevalle tai muulle henkilölle ilmoituksen tekemisestä taikka jättää täyttämättä selonottovelvollisuutensa, eikä sen vuoksi havaitse 23 tai 24 §:ssä tarkoitetun ilmoitusvelvollisuutensa olemassaoloa, on tuomittava rahanpesun ilmoitusrikkomuksesta sakkoon. (ResL 6:42 §.)

4.6.4 Maksupalvelurikkomus

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo maksajan tiedot – asetuksen (2006/1781/EY) säännöksiä

- 1) maksajan tietojen toimittamisesta, säilymisestä ja säilyttämisestä,
- 2) maksajaa koskevien tietojen puutteellisuuden havaitsemisesta,
- 3) maksajaa koskevien puutteellisten tai epätäydellisten tietojen johdosta suoritettavista toimenpiteistä taikka
- 4) yhteistyövelvoitteista, on tuomittava, jollei teko ole vähäinen tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, maksupalvelurikkomuksesta sakkoon. (ResL 6:43 §.)

4.7 Lain käyttöönoton ongelmia

Ammattiliitto Suora on ottanut kantaa heti uuteen rahanpesulakiin. Ammattiliiton mielestä laissa on tulkinnanvaraisuuksia siitä, onko se kirjoitettu oikein. Laki velvoittaa työnantajaa suojelemaan työntekijää, joka mahdollisesti joutuu uhkailun kohteeksi hänen tehtyään lain edellyttämän henkilön tunnistuksen. Ammattiliitto Suoran mielestä työntekijän suojele kuuluu viranomaisille. Finanssialan keskusliitto on asiasta samaa mieltä. (Lankila 2008, 4.)

Ammattiliitto Suora on ollut vaikuttamassa yhdessä pohjoismaisten rahoitusalan järjestöjen (NFU) kanssa EU:ssa valmisteltuun direktiiviin, jonka pohjalta komissio hyväksyi ja kirjasi suojeleluvelvoitteen kolmanteen rahanpesudirektiiviin. Uuden rahanpesulain tuomat velvoitteet koskevat koko Ammattiliitto Suoran henkilöstöä. Käytännön työssä henkilöstö muodostaa välittömän kosketuspinnan rahanpesua yrittävän henkilön kanssa. Siksi ammattiliitto on huolissaan siitä, että rikollisen toiminnan uhka (laiton uhkailu yms.) voi kohdistua yksittäiseen toimihenkilöön. Ammattiliiton intressi on vaikuttaa ja valvoa. Ammattiliiton kanta on se, että mahdollinen uhka on vakavasti otettava. Henkilöstöä pitää suojella rikollisilta toimenpiteiltä ja huolehtia siitä, että toimihenkilöt saavat riittävän koulutuksen lain velvoitteiden täyttämiseksi. Ammattiliiton mielestä uusi rahanpesulaki heikentää EU:n direktiivin velvoitetta. EU direktiivi sisältää suojeleluvelvoitteen, jonka mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava kaikki tarvit-

tavat toimenpiteet suojellakseen työntekijöitä uhkilta tai vihamielisiltä teoilta. Rahanpesulaissa todetaan kuitenkin, että työnantajan tulee toteuttaa asiamukaiset ja riittävät toimenpiteet niiden työntekijöiden suojelemiseksi, jotka tekevät 23 tai 24 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen. Tämän ristiriidan Ammattiliitto Suora ottaa esille EU:n komissiossa (UNI Europa Financen ja komission konsultaatiossa) 17.11.2008. Ammattiliitto haluaa selvittää onko Suomen valtio toiminut vastoin direktiivin velvoitteita heikentäessään työntekijöiden suojeeluvelvoitetta (H. Kivipato, henkilökohtainen tiedonanto 10.11.2008).

Työnantajia edustava Finanssialan Keskusliiton turvallisuusasiantuntija Tero Reponen ottaa kantaa myös uuteen rahanpesulakiin. Finanssialan Keskusliiton mielestä työnantajan on vaikeaa yksin, ilman viranomaisen apua, huolehtia rahanpesuilmoitusten parissa työskentelevien henkilöiden suojelusta kuten laki vaatii. Reponen mielestä suojeleluvelvollisuus olisi pitänyt säätää myös viranomaisvelvoitteeksi. Se olisi selkiyttänyt tilannetta suojelutoimen järjestämisen osalta. Edes lain laatija tai viranomainen ei osaa kertoa miten lakia yksiselitteisesti pitäisi tulkita. (Reponen 2008, 19.)

Rahoitustarkastus on saanut uudesta rahanpesulaista palautetta valvottaviltaan. Lain perustelut voisivat olla selkeämmät ja siinä käytetyt termit saattavat aluksi tuntua vaikeilta. Jatkuvan seurannan käyttöönotto ja riskienhallinnan menetelmien kehittäminen asiakkaan tuntemiseksi koetaan hankalaksi. Ongelmana asiakkaan riskiluokituksessa nähdään mahdollinen pankin liikesalaisuus. Tätä ongelmaa ei ole vielä saatu ratkaistua. Asiakassuhteiden tarkasteleminen rahanpesunäkökulmasta vaatii uutta ajattelua ja uusien järjestelmien käyttöönottoa. Uuden lain tuomat velvoitteet tulevat vaatimaan paljon opiskelua ja se on mittava ja kallis projekti pankeille. Viranomaisille on rajoitetut resurssit koulutuksen tarjoamiseen. Siksi työnantajan pitää tarjota myös henkilökohtaista koulutusta, ei pelkästään CD- tai DVD – ohjelman muodossa. Pienet ilmoitusvelvolliset toivovat yksityiskohtaisia ohjeita lain noudattamiseen, mutta lain pohjalta annettavat viranomaisohjeet ovat yleisluonteisia ja periaatepohjaisia. Pelkästään Finanssialan keskusliiton tai pankkiryhmän yleisluontoisilla ohjeilla ei ehkä pärjätä enää käytännössä. (T. Nevalainen, henkilökohtainen tiedonanto 13.11.2008.)

Uusi laki tuo myös haastetta asiakkaan tietosuojaan. Tietojen hankkiminen, säilyttäminen sekä ajan tasalla pitäminen vaativat muutoksia olemassa oleviin järjestelmiin. Rahoitustarkastus näkee, että uuden lain muutosten ei tulisi aiheuttaa liian suuria soveltamisongelmia, koska asiakkaan tunteminen on kuitenkin sisältynyt luottolaitoslain 145 §:ään ja sijoituspalvelulakiin jo 10 vuotta. Uudessa laissa oleva selonottovelvollisuus vastaa Rahoitustarkastuksen mukaan pitkälti vanhan lain huolellisuusvelvoitetta. Tähän mennessä kenelläkään suomalaisella ilmoitusvelvollisella ei ole ollut elektronista seurantajärjestelmää rahanpesun estämiseksi.(T. Nevalainen, henkilökohtainen tiedonanto 13.11.2008.)

Säästöpankkiliitossa valmistellaan parhaillaan ohjeita pankeille uudessa laissa säädettyjen kohtien toteutukseen. Ohjeiden arvioitu valmistumisaika on alkuvuodesta 2009. Säästöpankkitarkastus tulee antamaan ohjeita mm. lain edellyttämästä asiakkaan luokittelusta ja siihen liittyvistä riskiluokista (lähtökohtana normaali riskiluokka), ulkomaan maksujen seuraamisesta sekä siitä, miten asiakkaiden luokittelu toteutetaan. Uusi laki tuo tullessaan myös jonkin verran muutoksia tietoteknisiin ratkaisuihin. Liitosta annettujen ohjeiden noudattamisen seuranta on pankkien sisäisen tarkastuksen tehtävä (M. Ruuskanen, henkilökohtainen tiedonanto 28.10.2008).

4.8 Uuden lain vaikutukset Rahoitustarkastuksen toimintaan

Rahoitustarkastuksen lakimiesten Tuija Nevalaisen ja Maarit Pihkalan 30.9.2008 päivätyssä koulutusmateriaalissa, *Uusi laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä*, käydään läpi uuden rahanpesulain vaikutuksia Rahoitustarkastuksen valvontatyöhön. Rahoitustarkastuksen määräyksenantovaltuus perustuu itsenäisiin lakeihin (mm. laki luottolaitostoiminnasta 145 §) ja rajoittuu asiakkaan tuntemisessa ja tunnistamisessa noudatettavista menettelytavoista sekä asiakkaan todellisen edunsaajan ja asiakkaan puolesta toimivan tunnistamisessa ja tuntemisessa. Rahoitustarkastus voi antaa määräyksiä myös siitä, että sen valvottavalla on riittävät riskienhallintajärjestelmät asiakkaiden toiminnan arvioimiseen. Uuden lain myötä Rahoitustarkastuksen pitää päivittää standardinsa joka koskee asiakkaan tunnistamista ja tuntemista. Lain keskeisenä muutoksena on riskiperusteisen lähestymistavan koros-

tuminen. Samalla asiakkaan tunteminen korostuu. Asiakkaan tunteminen jaetaan kolmeen tasoon; yksinkertaistettuun, normaaliin ja tehostettuun. Yksinkertaistetussa tuntemisessa asiakas on esim. luottolaitos tai Suomen viranomainen, eli helposti tunnistettava ja luotettava taho. Normaalissa tuntemisessa pankki asettaa oman vähimmäistasonsa asiakkaan tuntemiselle. Tehostetussa tuntemisessa asiakasriskit ovat korkeat esim. kirjeenvaihtajapankkisuhteet tai etätunnistetut asiakkaat. Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen, liiketoimien jatkuva seuranta sekä valvottavien vastuullisen itesääätelyn korostaminen liittyvät myös riskiperusteiseen arviointiin. Rahanpesulain nojalla Rahoitustarkastuksella ei kuitenkaan ole norminanto-oikeutta.

Samassa koulutusmateriaalissa määritellään Rahoitustarkastuksen tehtäväksi arvioida valvottaviensa riskienhallintamenetelmiä. Valvottavien on osoitettava, että sen asiakkaan tuntemista ja jatkuvaa seuranta koskevat menetelmät, ovat oikeassa suhteessa rahanpesun riskiin verrattuna. Uusi velvoite tuo pankeille paljon mietittävää toimintaperiaatteiden ja menettelytapojen luomiseen. Pankkien pitää suorittaa asiakaskunnan riskikartoitus, luoda asiakasluokittelu sekä systeemi jatkuvalla seurannalle. Riskienhallinta, sisäiset menettelyt sekä koulutus tuovat ylimmälle johdolle vastuuta. Pankkien sisäinen valvonta, riskien arviointi, ohjeiden noudattamisen valvonta ja tiedottaminen pitää tuoda henkilöstön tietoisuuteen. Henkilöstön jatkuvasta koulutuksesta pitää huolehtia. Uusia velvoitteita ei sovelleta vain uusiin asiakassuhteisiin. Myös jo olemassa oleviin asiakassuhteisiin pätevät velvoitteet. Riskienhallintajärjestelmiin on annettu vuoden siirtymäaika. Myös FATF antaa suosituksia Rahoitustarkastukselle. Tarkastus- ja valvontakäyntejä on lisättävä, ilmoitusten epätasaiseen jakautumiseen on kiinnitettävä huomiota ja valvottavien suositellaan raportoivan säännöllisesti Rahoitustarkastukselle rahanpesuasioista. Rahoitustarkastus suorittaa myös jatkuvaa koulutusta ja valistusta. (Nevalainen & Pihkala 2008.)

Vaikka rahanpesulainsäädäntöön on tullut vuosien mittaan useita muutoksia, ovat luottolaitosten velvollisuudet kuitenkin pysyneet lähes ennallaan vuodesta 1994 lähtien. Nyt kun totuttuihin työtapoihin tulee näin suuria muutoksia, riittää siinä kouluttamista, valistamista ja valvontatyötä myös valvojalle eli Rahoitustarkastukselle pitkäksi aikaa. (T. Nevalainen, henkilökohtainen tiedonanto 14.11.2008.)

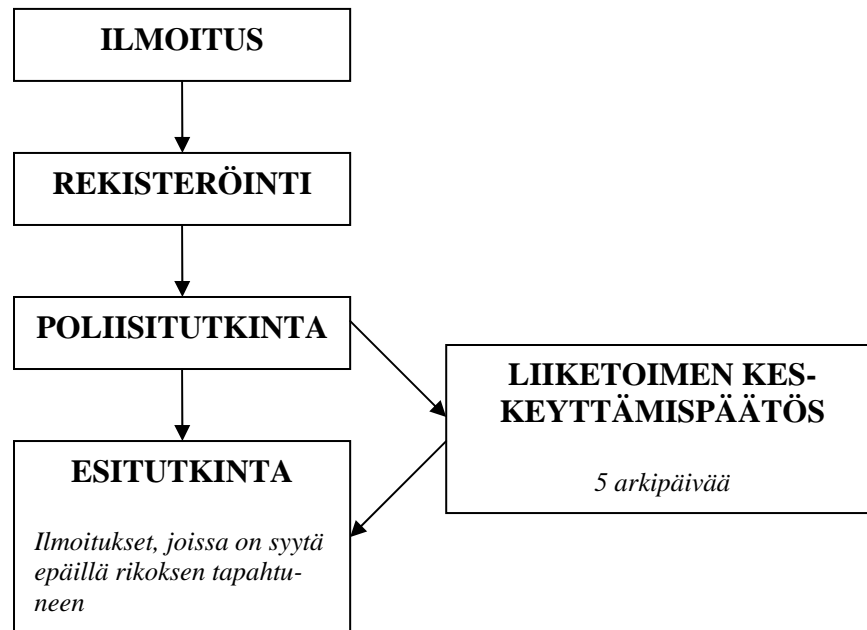
5 RAHANPESU SUOMESSA

5.1 Rahanpesun torjuntaprosessi ja selvittelykeskus

Rahanpesua Suomessa valvoo rahanpesun selvittelykeskus. Selvittelykeskukselle ilmoituksia rahanpesuepäilyistä tekevät pankkien lisäksi kaikki muutkin ilmoitusvelvolliset. Seuraavassa keskitytään rahanpesurikoksiin Suomessa ja tarkennetaan näkökulmaa rahanpesun torjuntaprosessin kulusta.

Rahanpesun selvittelykeskuksella, jota käsitellään luvussa 2.4.2, on merkittävä rooli talousrikosten kokonaisvaltaisessa torjunnassa. Poliisitoiminnassa on nähty toimintamallina rikoshyödyn poisottamisen olevan tehokas keino estää talousrikosten syntymistä. Selvittelykeskuksen roolina onkin ilmoitusvelvollisten ilmoitusten perusteella tutkia rahanpesulain nojalla epäilyttäviä varoja ja laittomia omaisuuksia. Selvittelykeskus voi erityisten toimivaltuuksien nojalla ilman esitutkintaperusteita aloittaa tällaisten tapausten tutkimukset. (Keskusrikospoliisi, rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2007, 3.)

Rahanpesun torjunnassa ovat ilmoitusvelvolliset ts. yritykset sekä yhteisöt ovat ratkaisevassa asemassa. Selvittelykeskus toimitti parantuneen ilmoitusten ansiosta esitutkintaan n. 15 % epäilyttäviä liiketoimia koskevista ilmoituksista vuonna 2007. Aikaisempina vuosina 1994–2006 määrä oli kokonaisuudessaan marginaaliosuus vuoteen 2007 verrattuna. (Keskusrikospoliisi, rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2007, 10.)

Kuvio 4. *Rahanpesun selvittelyprosessi.* Kuvio muokattu (Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2007, 8).

Kuten aikaisemmin mainittiin selvittelykeskus voi erityisten toimivaltuuksien perusteella ryhtyä tutkimaan vastaanottamaansa ilmoitusta epäilyttävästä liiketoimesta ilman perustetta esitutkintaan. Selvittelykeskus voi ilmoituksen perusteella mm. suorittaa kuulusteluja, tarkkailua, teknistä tarkkailua ja myös valvontaa, televalvontaa, valeostoja sekä peitetoimintaa. Selvittelykeskus voi myös ainoana poliisiviranomaisena antaa määräyksen ilmoitusvelvolliselle olla suorittamatta tälle annettua toimeksiantoa esim. rahansiirtoa viiden arkipäivän ajan. Esitutkinnan käynnistyessä selvittelykeskus käyttää esitutkintaviranomaisen oikeuksiaan, mutta yleensä asia siirretään selvittelykeskuksen toimesta muulle esitutkintaviranomaiselle. (Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2007, 8.)

Uuden rahanpesulain uskotaan sen vahvistavan ja täsmentävän toimia ilmoitusvelvollisten ja selvittelykeskuksen välillä jatkossa. Osaksi kehitystä on myös ruokkinut FATFin arvioinnin huhtikuussa 2007 antamat korjaus- sekä parannusehdotukset. Nämä käsittelevät mm. asiakkaan tuntemisen vajaavaisuutta ja poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä koskevia säännöksiä puuttumista sekä rahanpesun kriminalisoinnin säännösten laajentamiskehotusta. Näiden FATFin suositusten mukaisesti parannuksiin saatiin selkeät ohjeet uuden lain myötä ja tulevassa FATFin arvioinnissa asioiden us-

kotaan olevan suositusten mukaisessa mallissa. (Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2007, 4.)

Tarkentuneen asiakkaan tuntemisen sekä uusien lain tuomien mahdollisuuksien myötä ilmoitusmäärät kasvavat ja sitä kautta esitutkintojen sekä rahanpesurikollisuuden määrä laskee. Asiakkaan tuntemisvelvoitteen puitteissa pystytään jo aikaisemmassa vaiheessa aloittamaan epäilyttävien liiketoimien tutkiminen ja ennakkosuunnittelu sekä tiedottaminen ilmoitusvelvollisille takaisin.

5.2 Rahanpesun tilastollinen laajuus maassamme

Vuonna 2007 rahanpesun selvittelykeskus sai kaikilta ilmoitusvelvollisiltaan 17658 ilmoitusta. Ilmoituksista 17370 koski rahanpesu epäilyä ja 288 terrorismin rahoitusta. Ilmoitusten määrä kasvoi vuonna 2007 reilulla kolmanneksella vuoteen 2006 verrattuna. (Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2007, 3.) Vuoden 2008 puoleen väliin mennessä on tehty 8362 ilmoitusta rahanpesuepäilystä ja 13 ilmoitusta terrorismin rahoittamisesta. Puolivuotismittarien mukaan on ilmoituksia tehty vuonna 2008 vajaa kymmenesosa enemmän kuin vuonna 2007. (Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskuksen puolivuosisikatsaus 2008, 3.)

Muutoksia aikaisempiin vuosiin 1994–2006 verrattuna on tapahtunut selkeästi, johtuen tekniikan ja sähköisten järjestelmien kehittymisestä. Myös ilmoitusaktiivisuus on kasvanut uusien ilmoitusvelvollisten myötä. Ilmoituksia kirjattiin saapuneeksi yhteensä 5041 kyseisinä vuosina. Luku on vajaa kolmannes vuoden 2007 ilmoituksista. (Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2007, 10).

5.3. Rahanpesu pankkimaailmassa ja tulevaisuuden näkymät

Tässä luvussa tarkastellaan miten rahanpesu jakaantuu ilmoittajatahojen kesken rahanpesun selvittelykeskuksen tilastojen valossa. Alla olevasta taulukosta 1 voimme havaita, että pankit ovat ilmoittajatahoista kolmanneksi suurin n. 5 prosenttiosuudellaan. (Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskus puolivuosisikatsaus 2008, 4.)

Vuoden 2007 Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikatsauksessa tuo sama pankkien osuus oli 4 prosenttia ilmoitusten kokonaismäärästä. Tämä viittaa siis selkeään kasvuun rahanpesurikosten osalta pankeissa. (Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2007, 11.)

Taulukko 1. *Ilmoittajatahot rahanpesuilmoituksissa vuosina 2007-2008*. Taulukko muokattu (Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskuksen puolivuosisikatsaus 2008, 4).

ILMOITTAJATAHOT	2007	2007/6	2008/6	2008/6 %
Pankki	723	374	436	5,2
Sijoituspalveluyhtiö	6	2	-	-
Vakuutusyhtiö	35	20	45	0,5
Rahoitusyhtiö	3	3	2	0,1
Kiinteistönvälittäjä	5	3	4	0,1
Rahapelitoiminta	3318	1751	1882	22,5
Valuutanvaihto- ja siirtoyhtiö	13042	4956	5833	69,4
Kirjanpito toimisto	-	-	2	0,1
Tilintarkastusyhteisö	5	3	5	0,1
Lakimiehet	4	3	3	0,1
Arvotavarakauppias	2	1	6	0,1
Panttilainaamo	2	1	-	-
Kotimainen poliisiviranomainen	154	109	88	1
Kotimainen muu viranomaisen	57	35	16	0,2
Ulkomainen poliisiviranomainen	2	2	25	0,3
Ulkomainen muu viranomaisen	-	-	9	0,2
Muu tietolähde	12	9	6	0,1
Yhteensä	17370	7272	8362	100

Tehtyjen ilmoitusten perusteella rahanpesu näyttelee pankkialalla marginaaliosuutta verrattaessa sen esiintymistä rahapelitoiminnassa sekä valuutanvaihto- ja siirtoyhtiötoiminnassa. Rahanpesu ilmenee pankkimaailmassa yleensä käteistalletusten tekemisissä, kuten taulukossa 2 on esitetty. Tulee kuitenkin huomata, että pankkimaailmassa tapahtuvien epäilyttävien liiketoimien monimuotoisuus tulee tulevaisuudessa vaatimaan hyvää asiakkaan tunnistamista sekä tapaa toimia rahanpesu epäilyjen kohdalla.

Taulukko 2. Epäilyttävät liiketoimet rahanpesuilmoituksissa vuosina 2007–2008. Taulukko muokattu (Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskuksen puolivuositiedot 2008, 5).

EPÄILYTTÄVÄ LIIKETOIMI	2007	2007/6	2008/6	2008/6 %
Tilinavaus	40	22	17	0,2
Käteistalletus	219	129	124	1,5
Käteisnosto	81	34	69	0,9
Kotimainen tilisiirto	104	47	59	0,7
Varojen kierrätys	13	7	13	0,1
Tilisiirto ulkomaille	19	14	29	0,3
Tilisiirto ulkomailta	97	49	76	0,9
Muut pankkituotteet	40	14	8	0,1
Rahoitusyhtiötuotteet	2	2	-	-
Valuutanvaihto	1856	795	697	8,3
Valuutansiirto	11221	4181	5150	61,7
Sijoitukset	12	5	8	0,1
Vakuutukset	31	18	40	0,4
Panttilainaus	2	-	-	-
Kiinteistön/asunto-osakkeen kauppa ja vuokraus	150	106	85	1
Muun irtaimen kauppa	13	6	11	0,1
Rahapelit	3315	1748	1882	22,6
Käteisen kuljetus	59	31	25	0,2
Muu epäilyttävä liiketoimi	96	64	69	0,9
Yhteensä	17370	7272	8362	100

Esimerkiksi erilaisten tilisiirtojen osuus epäilyttävien liiketoimien osalta on sektori, jolla pankkien toiminnassa tullaan kiinnittämään huomiota asiakkaidensa tunnistamiseen. Pienten paikallispankkien osalta ongelmana on asiakkaan tunnettavuus sekä asiakasluottamuksen säilyttäminen tehtäessä rahanpesuriskien kartoitusta. Isommissa pankeissa ongelma ei ole yksiselitteinen ja laajojen kokonaisuuksien hallinta sekä selkeiden ohjeiden tuottaminen sanelee ilmoitusten määrän kasvun tulevilla vuosilla.

Taulukossa 3 tarkastellaan esitutkintaan siirrettyjen ilmoitusten määrää alueellisesti. Mielestämme taulukon mukaan voidaan todeta, että suurten talousalueiden, Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen lääneihin keskittyy suurin määrä esitutkintaan siirretyistä ilmoituksista. Yhteenvetona voidaan kuvitella, että ilmoituksia tehdään eniten suurista Etelä-Suomen kaupungeista kuten Helsingistä ja Länsi-Suomesta esimerkiksi Turusta.

Taulukko 3. *Esitutkintaan siirretyt ilmoitukset vuosina 2005 – 2007*. Taulukko muokattu (Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2007, 20).

LÄÄNI/YKSIKKÖ	2005 (kpl)	2006 (kpl)	2007 (kpl)	2007 %
KRP	138	140	933	36,4
Etelä-Suomen lääni	183	457	1115	43,9
Länsi-Suomen lääni	33	75	220	8,6
Tulli	23	65	106	4,2
Oulun Lääni	5	6	2	0,2
Itä-Suomen lääni	2	29	-	-
Lapin Lääni	1	7	1	0,1
Raja	-	-	8	0,3
Ulkomaat	-	-	163	6,3
Yhteensä	385	779	2548	100

5.4 Esimerkkejä rahanpesuun liittyvistä oikeustapauksista

Seuraavat oikeustapaukset ovat esimerkkejä rahanpesuepäilyistä Keskusrikospoliisin julkaisusta *Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä IV*. Julkaisun tekijöinä ovat Neira, Perämaa & Vasara ja se on tehty helmikuussa 2003. Sonja Kujanpää on päivittänyt julkaisua elokuussa 2007. Tapauksissa rahaa on liikkunut pankin kautta, joko tilisiirtoina, käteispanoina tai pankkikorttitoitoina.

Oikeustapaus 1. Turun HO 1.7.2004 R 03/1272

Esirikoksina petoksia. Tapauksessa on ollut kyse lukuisista samalla tavalla tehdyistä teoista, jotka olivat kohdistuneet eri asianomistajiin. Petokset on toteutettu asettamalla myytäväksi tuotteita internetissä toimitettuihin huutokauppoihin. Henkilö on ottanut kahdelle hallitsemalleen pankkitilille huostaansa petosrikoksella saatuja rahavaroja yhteensä 13.476,50 euroa ja niitä pankkitileiltä pankkikorttia käyttäen nostanut, vaikka hän on tiennyt omaisuuden olevan rikoslain 32:1 §:ssä mainitulla tavalla rikoksella saatua ja peittääkseen tai häivyttääkseen sen laittoman alkuperän tai avustaakseen rikosentekijää välttämään rikoksen oikeudelliset seuraamukset.

Käräjäoikeus tuomitsi henkilön törkeästä kätkemisrikoksesta 6 kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja oheissakkona 40 päiväsakkoa á 6 euroa. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota.

Oikeustapaus 2. Helsingin HO 1.3.2006 R 05/2564

Esirikoksena olivat törkeät petokset, väärennys ja törkeä maksuvälinepetos. BM on ottanut vastaan ja siirtänyt tilillään rikoksella hankittuja varoja peittääkseen tai häivyttääkseen varojen alkuperän sekä avustanut esirikoksen tekijää niiden peittämisessä. BM oli antanut NM:lle käyttöoikeuden tiliinsä, koska NM ei edunvalvonnan vuoksi olisi yksin voinut tiliä käyttää. BM on nostanut tililtä huomattavia summia ja luovuttanut ne NM:lle. BM:llä on ollut perusteltu syy epäillä toiminnan ja varojen laitonta alkuperää.

MM on ottanut vastaan petosrikoksella saatuja varoja peittääkseen tai häivyttääkseen varojen alkuperän sekä avustanut esirikoksen tekijää niiden peittämisessä, vaikka hänellä on ollut perusteltu syy epäillä varojen laillista alkuperää. SM on ottanut vastaan NM:ltä ainakin 14 000 euroa käteistä rahaa ja kätkenyt sen.

Käräjäoikeuden mukaan BM:n kertomuksen ja muun näytön valossa oli selvää, ettei BM:llä ole ollut minkäänlaista tietoa siitä, että varat olisivat olleet peräisin jostakin rikoksesta vaan hän oli uskonut niiden olevan NM:n perheen rahoja. BM:llä ei ole ollut rahanpesun edellyttämän tahallisuutta eikä edes tuottamuksellisen rahanpesun edellyttämään törkeää huolimattomuutta. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen.

Vaikka MM oli ollut avioliitossa NM:n kanssa ja joutunut suurimmalta osin huolehtimaan perheen elatuksesta sekä nähnyt myös lehtikirjoituksia, joissa oli kerrottu NM:n keväällä 2003 petosrikoksista saamasta tuomiosta, käräjäoikeus piti uskottavana MM:n kertomaa siitä, ettei hän ollut tiennyt NM:n teoista ennen kuin hänelle oli niistä poliisikuulusteluissa kerrottu. NM oli osannut puhua hänet ympäri ja MM:llekin näyttänyt velkakirjan, jonka mukaan NM:llä oli päinvastoin saatavia. Käräjäoikeus piti MM:n kertomusta uskottavana. Lisäksi otettiin huomioon se, että MM ei enää tuohon aikaan asunut NM:n kanssa yhdessä. MM ei selvästikään ollut tiennyt rahojen laittomasta alkuperästä. Häneltä puuttui rahanpesun edellyttämä tahallisuus ja tuottamuksellisen rahanpesun edellyttämä törkeä tuottamus. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden antamia tuomioita.

Oikeustapaus 3. Rovaniemen HO 7.4.2006 R 05/1160

Esirikoksena tapauksessa törkeä kavallus. AO on ottanut vastaan, käyttänyt ja luovuttanut rikoksella hankittuja varoja peittääkseen tai häivyttääkseen varojen tai niiden sijaan tulleiden varojen alkuperän siten, että AO on ottanut vastaan rahaa ainakin 4622 euron arvosta JK:lta, siten, että JK oli tehnyt tilisiirron AO:n tilille ja tämän jälkeen AO on nostanut rahat käteisnostoina ja antanut takaisin JK:lle. Tapauksessa oli pohdittavana kysymys siitä, oliko AO tiennyt rahojen laittomasta alkuperästä ja siitä, että onko AO:n tarkoituksena ollut peittää tai häivyttää laitonta alku-

perä. Käräjäoikeus on pitänyt uskottavana sekä JK:n että AO:n kertomusta siitä, että rahojen siirto AO:n tilille johtunut siitä, että JK:n tililtä on saanut tehdä vain rajallisen määrän nostoja, eikä JK näin ollen ole tililtä enää voinut rahaa nostaa, koska JK:n tiliotteiden mukaan JK on tehnyt tililtään jatkuvia käteisautomaattinostoja. AO on kertonut tienneensä JK:n saaneista perintörahoista, jonka perusteella AO:n ei ole voitava katsoon menetelleen törkeästä huolimattomuudesta, kun hän on jättänyt selvittämättä rahojen alkuperän ottaessaan ne vastaan, eikä hänen voida tämän näytön perusteella katsoa ottaneen vastaan, käyttäneensä ja luovuttaneensa rahat peittääkseen tai häivyttääkseen JK:n kavaltamien varojen laittoman alkuperän. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen rahanpesusta sekä vaihtoehtoisen syytteen tuottamuksellisesta rahanpesusta. Syyttäjä valitti tuomiosta Rovaniemen hovioikeuteen, mutta hovioikeus totesi, että ratkaisun muuttamiseen ei ilmennyt aihetta, eikä käräjäoikeuden tuomiota näin ollen muutettu.

6 POHDINTA

Työn ensisijaisena tavoitteena oli käsitellä uutta rahanpesulakia, koska sen tiedettiin tuovan muutoksia pankkihenkilöstön käytännön työhön. Halusimme työssämme esittää yleiskatsauksen rahanpesusta sen taustoista, siihen liittyvistä tahoista sekä lainsäädännöstä helposti luettavassa muodossa. Mielestämme saavutimme tavoitteemme. Vaikka työssämme tarkastelimme lain muutosvaikutuksia pankkien toimintaan, voidaan työtämme soveltuvin osin käyttää myös muiden ilmoitusvelvollisten keskuudessa.

Työn tekemisen ongelmana oli ajantasaisen kirjatieiden puute. Viranomaistahotkin ovat sitä mieltä, että lain yksiselitteinen tulkinta on hankalaa. Siinä riittää pankeilla haastetta. Uuden lain siirtymäaika kuluu koko ajan, eikä mitään konkreettista ohjeistusta ole vielä valmiina. Valmisteilla on kyllä erilaisia ohjeita, mutta niitä ei ole vielä käytettävissä. Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskuksen ”Rahanpesun parhaat käytänteet 2004” on päivitettävänä. Niiden pitäisi olla käytössä vuoden 2008 loppuun mennessä. Finanssialan keskusliiton ohjeet jäsenyhteisöille ovat tällä hetkellä luonnosvaiheessa päivityksen osalta. Siksi ohjeita ei ole voitu käyttää tässä opinnäytetyössä materiaalina. Finanssialan keskusliiton ohjeet sisältävät lain pykälien avaamista selkeään muotoon, kuten mekin olemme tässä työssä tehneet sekä toimintaohjeita niihin liittyen. Finanssialan keskusliitto on listannut esimerkkejä mahdollisista rahanpesutilanteista sekä antanut esimerkkejä sellaisista palvelutilanteista joissa saattaa tulla kyseeseen rahanpesu.

Lisäksi Rahoitustarkastuksen standardia 2.4 (Asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen - rahanpesun, terrorismin rahoituksen sekä markkinoiden väärinkäytösten estäminen) ollaan muuttamassa uuden rahanpesulain mukaiseksi. Rahoitustarkastuksen lausuntopyyntö 2/2008, 17.4.2008 (Dnro 2/121/2008) on lähetetty yhteistyötahoille. Yhteistyötahoilta on pyydetty näkemyksiä standardin muuttamiseen ja sisältöön. Standardivalmistelun lähtökohtana on, ettei valvottavien menettelytapoja eikä toimialakohtaisia ohjeita säänneltäisi yksityiskohtaisesti, vaan alan itsesäätelylle jätettäisiin tilaa. Uusi

standardi tulee sisältämään Rahoitustarkastuksen suosituksia ja tulkintoja uuteen rahanpesulakiin.

Opinnäytetyö toi esille selkeän kokonaiskuvan rahanpesusta. Työtä tehdessämme tiedon lisääntyminen houkutteli laajentamaan asian käsittelyä. Joitakin asioita olisi voinut käydä läpi perusteellisemmin, mutta työn merkityksen kannalta halusimme pitää sen tiiviinä ja helppolukuisena pakettina.

Työ jätti paljon kysymyksiä auki ja suuren tiedonjanon. Aiheen tutkimista voi jatkaa siirtymäajan umpeuduttua 1.8.2009, jolloin eri tahojen ohjeistukset ovat valmistuneet. Jäämme mielenkiinnolla odottamaan kaikkia niitä ohjeita joiden avulla laki saatetaan käytännön työhön.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Lankila, Tarja 2008. *Vahvasti syksyyn*. Uutissuora 6/2008, 4-5.

Reponen, Tero 2008. *Rahanpesulaissa korjattavaa*. Uutissuora 8/2008, 18 - 19.

Sahavirta, Ritva 2007. *Rahanpesurikokset. Rahanpesun torjunta*. Teoksessa Koponen, Pekka & Lahti, Raimo (toim.) *Talousrikokset*, 147, 151 - 152. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sahavirta, Ritva 2008. *Rahanpesu rangaistavana tekona*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Säästöpankki. Säästöpankkiliiton tiedotuslehti. *Direktiivi ja laki vaativat asiakkaiden luokittelua rahanpesuun liittyvän riskin mukaan*. Säästöpankki 5/2007, 19 - 21.

Sähköiset lähteet

Euroopan komissio 2007. *Rahanpesu kuriin* [online, viitattu 6.2.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://ec.europa.eu/finland/news/press/101/10885_fi.htm>.

Finanssialan Keskusliitto 2008. *Finanssialan Keskusliitto* [online, viitattu 5.10.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.fkl.fi/asp/system/empty.asp?P=2295&VID=default&SID=507557250131165&S=0&C=24681>>.

Hallituksen esitys 13.3.2008 (HE 25/2008) [online, viitattu 15.9.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2008/20080025>>

Keskusrikospoliisi, rahanpesun selvittelykeskuksen vuosikertomus 2007. [online, viitattu 12.3.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:[http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nfs/files/rahanpesun_selvittelykeskus_vuosikertomus_2007/\\$file/rahanpesun_selvittelykeskus_vuosikertomus_2007.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nfs/files/rahanpesun_selvittelykeskus_vuosikertomus_2007/$file/rahanpesun_selvittelykeskus_vuosikertomus_2007.pdf)>.

Keskusrikospoliisi, rahanpesun selvittelykeskuksen puolivuositarkastus 2008. [online, viitattu 15.9.2008] Saatavilla www muodossa:<URL:[http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/RAP_puolivuotiskatsaus%202008/\\$file/RAP_puolivuotiskatsaus%202008.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/RAP_puolivuotiskatsaus%202008/$file/RAP_puolivuotiskatsaus%202008.pdf)>.

- Keskusrikospoliisi 2008a. *Rahanpesu rikoksena* [online, viitattu 20.10.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/webprint/C041974D16E707F0C2256C8800439214?opendocument>>.
- Keskusrikospoliisi 2008b. *Kansainvälinen yhteistyö* [online, viitattu 20.10.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/webprint/DC316101D3204BBBC225703C001F1520?opendocument>>.
- Neira, Perämaa & Vasara, 2003. *Rahanpesurikokset oikeuskäytännössä IV*. Keskusrikospoliisin Rahanpesun selvittelykeskuksen julkaisu. Päivitetty 8/2007. [viitattu 17.10.2008]. Saatavilla www-muodossa: URL:<http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/F8645B730AB88853C2256CD90050D567?opendocument>.
- Rahoitustarkastus 2005a. *Tapahtumakatsaus* [online, viitattu 10.9.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.rata.bof.fi/Fin/Tiedotus/Rata_tiedottaa/2005/5_2005/13.htm>.
- Rahoitustarkastus 2005. *Standardi 2.4 Asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen* [online, viitattu 24.9.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.rata.bof.fi/NR/rdonlyres/06F278B5-55B8-4B1D-9D79-32E5A1A36415/0/24std1.pdf>>
- Rahoitustarkastus 2007a. *Rahanpesuilmoituksen sisältö* [online, viitattu 26.9.2007]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Jos_epailet_rahanpesua/Rahanpesuilmoituksen_sisalto/>.
- Rahoitustarkastus 2007b. *Valvonta* [online, viitattu 5.10.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Valvottavalle/Valvonta/etusivu.htm>>.
- Rahoitustarkastus 2007c. *Milloin tunnistamisesta voidaan poiketa* [online, viitattu 26.9.2007]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Asiakkaan_tunnistaminen_ja_tunteminen/Milloin_tunnistamisesta_voidaan_poiketa/etusivu.htm>.
- Rahoitustarkastus 2007d. *Tunnistaminen ja tunnistusasiakirjat* [online, viitattu 26.9.2007]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Asiakkaan_tunnistaminen_ja_tunteminen/Tunnistaminen_ja_tunnistamisasiakirjat/etusivu.htm>.

- Rahoitustarkastus 2007e. *Asiakastietojen säilyttäminen* [online, viitattu 26.9.2007]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Asiakastietojen_sailyttaminen/etusivu.htm>.
- Rahoitustarkastus 2007f. *Sisäinen ohjeistus ja koulutus* [online, viitattu 26.9.2007]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Sisainen_ohjeistus_ja_koulutus/etusivu.htm>.
- Rahoitustarkastus 2007g. *Asiakkaan tunnistaminen ja tunteminen* [online, viitattu 26.9.2007]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Asiakkaan_tunnistaminen_ja_tunteminen/etusivu.htm>.
- Rahoitustarkastus 2007h. *Jos epäilet rahanpesua* [online, viitattu 26.9.2007]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Jos_epailet_rahanpesua/etusivu.htm>.
- Rahoitustarkastus 2008a. *Rahanpesun estäminen* [online, viitattu 5.10.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/etusivu.htm>.
- Rahoitustarkastus 2008b. *Lait ja asetukset* [online viitattu 3.11.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Saannokset/Lait_asetukset/>.
- Rahoitustarkastus 2008c. *Toimeksiannosta kieltäytyminen* [online, viitattu 11.10.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.rahoitustarkastus.fi/Fin/Valvottavalle/Rahanpesun_estaminen/Toimeksiannosta_kieltaytyminen/etusivu.htm>.
- Sisäasiainministeriö 2008. *Valtioneuvosto esittää uutta lakia rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estämiseen ja selvittämiseen* [online, viitattu 15.9.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/PFBD/31F46F773F476E4AC225740B00475649?opendocument>>.
- Sisäasiainministeriö 2008. *Uusi laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä* [online, viitattu 15.9.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/PFBD/A73D72C2FD94AC31C2257489002C8466?opendocument>>.

Sisäasiainministeriö 2007. *Rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä annetun lain tarkistamistyöryhmän asettamispäätös 3.11.2003 (SM048:00/2003)* [online, viitattu 26.9.2007]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.cmcfinland.fi/intermin/home.nsf/webprint/CD6CDE8721B14256C2257142003AB883?OpenDocument>>.

Turun Sanomat 2008. *EU:lta varoitus Suomelle rahanpesudirektiivin täytäntöönpanon viivästyemisestä* [online, viitattu 4.9.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.ts.fi/kotimaa/?ts=1,3:1002:0:0,4:2:0:1:2008-06-06,104:2:545519,1:0:0:0:0:0:>>>.

Valtioneuvosto 2008. *Tasavallan presidentin esittely 18.7.2008* [online, viitattu 15.9.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.valtioneuvosto.fi/toiminta/paatokset/paatos/fi.jsp?oid=235017>>.

Valtiovarainministeriö OECD S.a. *Rahanpesun vastainen asiantuntijaryhmä FATF* [online, viitattu 24.10.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.vm.fi/vm/fi/11_rahoytustarkastus/07_kansainvalinen_yhteistyoy/07_oecd/index.jsp>.

Lait ja valmisteluasiakirjat

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1781/2006.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2005/60/EY.

Finlex 2008. *Rikoslaki 19.12.1889/39* [online, viitattu 6.2.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>>.

Finlex 2008. *Laki rahoitustarkastuksesta 27.6.2003/587* [online, viitattu 20.10.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030587>>.

Finlex 2008. *Laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä 30.1.1998/68* [online, viitattu 6.2.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980068>>.

Finlex 2008. *Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä 18.7.2008/503* [online, viitattu 14.8.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080503>>.

Valtioneuvoston asetus n:o 616/2008 (25.9.2008) [online, viitattu 17.10.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2008/20080616>>.

Muut sähköiset lähteet

Isokuorti Vesa 20.3.2008. *Koulutusmateriaali* [viitattu 4.10.2008].
vesa.isokuorti@krp.fi

Keränen Anssi, Poliisilehti 4/2001. *Mielikuva rahanpesusta* [online, viitattu 12.10.2008]. Saatavilla www-muodossa:<URL:http://www.poliisi.fi/poliisi/periodic.nsf/vwArchivedDocuments/B8E0744587206D5DC2256B83004D3FC2

Nevalainen, Tuija & Pihkala, Maarit 2008. *Uusi laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä*. Koulutusmateriaali. Rahoitustarkastus. Helsinki.

Sonetti. Säästöpankin sisäinen verkkopalvelu

Henkilökohtaiset tiedonannot (haastattelut tai sähköpostiviestit)

Kivipato Hannu 10.11.2008 (henkilökohtainen tiedonanto [viitattu 12.11.2008]).
Ammattiliitto Suora. Helsinki

Kolstela, Olli 10.11.2008 (henkilökohtainen tiedonanto [viitattu 11.11.2008]).
Keskusrikospoliisi. Vantaa

Kuitunen, Laura 21.5.2008. (henkilökohtainen tiedonanto [viitattu 22.9.2008]).
laura.kuitunen@krp.fi

Kuitunen, Laura 10.11.2008 (henkilökohtainen tiedonanto [viitattu 11.11.2008]).
Keskusrikospoliisi. Vantaa.

Luikku, Laura 28.11.2008 (henkilökohtainen tiedonanto [viitattu 28.11.2008]).
Ulkoasiainministeriö. Helsinki.

Nevalainen Tuija 13.11.2008 (henkilökohtainen tiedonanto [viitattu 13.11.2008]).
Rahoitustarkastus. Helsinki.

Nevalainen Tuija 14.11.2008 (henkilökohtainen tiedonanto [viitattu 15.11.2008]).
Rahoitustarkastus. Helsinki.

Nevalainen Tuija 21.11.2008 (henkilökohtainen tiedonanto [viitattu 21.11.2008]).
Rahoitustarkastus. Helsinki.

Reponen Tero 21.10.2008. *Luonnos Finanssialan keskusliiton ohjeista* [viitattu 2.11.2008] tero.reponen@fkl.fi

Ruuskanen Markku 28.10.2008 (henkilökohtainen tiedonanto [viitattu 30.10.2008]).
Säästöpankkitarastus. Espoo.

LYHENTEET

RL	Rikoslaki (19.12.1889/39)
ResL	Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (18.7.2008/503)
FATF	Financial Action Task Force on Money Laundering

OIKEUSTAPAUKSET

Turun HO 1.7.2004 R 03/1272 (Neira, Perämaa & Vasara 2003, 52)

Helsingin HO 1.3.2006 R 05/2564 (Neira, Perämaa & Vasara 2003, 63)

Rovaniemen HO 7.4.2006 R 05/1160 (Neira, Perämaa & Vasara 2003, 67)